

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. **17** (270), serie nouă. Miercuri 1 mai 1996. Preț: 600 lei

mateiu i. caragiale,
60 de ani de la moarte

**SUB ZODIA
TEMPERANȚEI**

orizont medieval

ÎNTRE RISIPIRE

TRUPEASCĂ

ȘI NEMURIRE

ȘI MIRCEA CIOBANU...

Scriam mai ieri despre plecarea lui Ioanid Romanescu. Unul dintre marii poeți ai generației sale și nu numai. Se ducea alături de Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Marius Robescu.

Săptămâna trecută, într-o după masă, am fost, împreună cu Mircea Ciobanu, la Adisan, pe lângă Circa 8 Poliție, unde m-au dus cei cinci securiști pe la prânzul zilei de 21 decembrie 1989. Se grăbea, mai mult decât mine, să vadă o carte pe care, totuși, eu o scrisesem. A luat un pachet început el, unul întreg eu și ne-am dus la Casa Scriitorilor, „La Suci”, unde mi-a povestit o seamă de lucruri despre editura sa, VITRUVIU, de curând pusă pe roate, despre felul cum trebuie să umble după sponsorizări pe la bănci, despre un mare proiect privind literatura română și, mai ales, demnitatea scriitorului român. Era întotdeauna sigur că va reuși, cu toată bătaia de cap pe care o dau întreprinderi ca acestea. Ca aceasta, **din urmă**. Care a rămas, iată, una dintre cele mai generoase opere de ficțiune semnată Mircea Ciobanu.

Pe urmă, într-o după amiază, m-a sunat insistent până m-a găsit, alarmat că într-un exemplar al cărții mele paginile erau legate aiurea. Deci el răsfoia acea carte, căreia eu nu-i dădusem o atare atenție. Am înțeles că nu era un simplu funcționar de editură ca atâția și chiar altele, mai multe, despre omul acesta.

Una dintre neplăcerile care mă așteptau era lansarea cărții, pentru care chiar găsisem ce să spun, deși nu cred că e nevoie ca autorul să mai spună ceva: corpul de literă al cărților de versuri scoase la VITRUVIU (Virgil Mazilescu, Șt. Aug. Doinaș) era cel obișnuit la notele de subsol și mă gândeam că, într-un fel, e bine așa: nu e poezia o sumă de note de subsol la Creație? Mircea cred că-l găsisse pe Dumnezeu, dar continua să ne încurajeze întru publicarea notelor de subsol...

Când am aflat că și acest mare scriitor și editor s-a dus, chiar m-am înspăimântat de singurătatea care crește în jurul meu. O să-l mai caut în cărțile sale, în **Vântul Ahab**, în **Patimile sale**, în **Poeme**, în **Istorie**. O să-l găsesc, dar așa cum găsești prin telescop una dintre îndepărtatele astre.

Nicolae Prelipceanu

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
 - Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Laurențiu Ulici (*director*), Marius Tupan (*redactor șef*), Ioan Es. Pop (*secretar general de redacție*), Alexandru Spânu (*redactor*), Victoria Popazu (*dactilografă colaboratoare*), Ion Cucu (*fotoreporter*)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1, telefon 659.67.60.
Cont: Agenția Credit Bank, sector 2, nr. 40.10.11.50.16 (lei) și 40.20.11.50.12.16 (valută)

Tehnoredactare computerizată:

INFOGIP
Marius Predescu

Tipar: INTERGRAPH

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în **Catalogul publicațiilor** la poziția 2048.

acolade

TRESĂRIREA DE ORGOLIU

de MARIUS TUPAN

Există anumite locuri care par a fi hărăzite de la Dumnezeu să poarte prin veacuri strălucirea lor frumusețe, un climat simpatetic, și, nu în ultimul rând, o istorie condensată în vestigii, anecdote și folclor, care impresionează vizitatorul, uneori până la extaz, și conferă autohtonului calități și orgolii pe măsura acestora. O astfel de zonă poate fi numită în susul Dunării, greu de surprins până și-n metafore, fiindcă Marele Creator a făcut risipă de inteligență și generozitate, obligând cumva omul să-i admire dar și să râvnească la opera sa. Și nu în puține rânduri, personalitățile alese au sfințit (cum se zice adesea) locul, cheltuindu-se și energia și creativitatea pentru a-și înobilă chiria ce-i este dată pe acest pământ, pentru a spori frumusețile naturale în comunitate cu cele spirituale. Dar – fiindcă trebuia să existe și acesta – destule decenii au bătuit și pe aici manifestările triumfaliste și spectacolele ridicole, străine de obiceiurile dunărene, multe cozi de topor au făcut jocuri necurate (acestea n-au dispărut în totalitate), însă, cum orice organism în convalescență luptă continuu să-și înlăture paraziții, și la Turnu-Severin există speranța schimbării. După câteva ezitări și încercări timide, iată o primă garanție a reușitelor, „Colocviul Alice Voinescu” (ediția I-a), cu participarea unor personalități de prim rang, cu dezbateri incitante, toate în jurul Marelui Doamne a orașului dar și una „dintre cele mai strălucite personalități ale culturii românești din acest secol”, cum o numea criticul de artă Dan Grigorescu. E greu de surprins în câteva fraze statura morală și intelectuală a unei profesoare care preda istoria teatrului și stabilea dialogurile peste timp și culturi cu marile personaje ale dramaturgiei universale, mai ales când știi că studiile sale despre Eschil, Montaigne stau alături de cele ale

că, într-un oraș în care nu se petreceau prea multe importante, omagierea unei doamne (gazdă a temnițelor comuniste!) deschide perspectiva unor manifestări de amploare, așteptate de fiecare severinean, conștient de locul în care se află. Căci i pușini au fost aceia (literați, sculptori, pictori muzicieni) care au dat orașului de la Dunăre o fair pe potrivă hărăzirii sale. În curând se vor decer premiile la Festivalul național de poezie „Sens iubirii”, ediția I-a, și, din câte suntem informați, și expediat pe adresa Bibliotecii județene câte manuscrisuri remarcabile. Să nu anticipăm însă, jur trebuie să nu fie influențat. Mi se pare normal acolo unde trăiesc și scriu autori ca Ileana Roman, Valeriu Armeanu, Romulus Cojocaru, Viorel Mir Sorin Vidan și mulți alții, remacabili și remarcați ultima vreme, era nevoie de o asemenea confruntare spirituală, așa cum mare nevoie e de o trupă de teatru profesionist pentru a omagia o clădire unică de lungul Dunării, cum, poate, nu au mari centre culturale din țară. Sunt și alte imobile și zone ale orașului Turnu Severin care merită să fie omagiate și slăvite, numai că o anumită politică în domeniul culturii (și știți câte anomalii am semnalat la acea rubrică!) face ca destule inițiative nobile să rămână doar în faza de proiect. Numai ideile și opțiunile unor intelectuali nu-s suficiente dacă nu există sprijin din partea forurilor locale și a sponsorilor, săracii, care urmează să umple golurile din cultura noastră. Optimiști cum suntem, sperăm că la Turnu Severin vom vorbi în curând de un centru cultural puternic, care nu va concura doar industria culturală (și greoaie), moștenire a unui regim gongoric și propensiunile unor orașe, intrate deja în conștii

DE LA CAPRA VECINULUI LA VECINUL CAPREI...

Apariția peste noapte a unui grup relativ numeros de miliardari în România contrazică bunul simț economic care zice că, situația în care nu o moștenești, o mare avere se face în timp cu multă sudoare, „norocul” constituind doar excepția acestei reguli. La noi se pare că „norocul” e iar regula iar sudoarea și timpul sunt excepția. Diferența de cum ar sta lucrurile (și e treaba justiției să le pezească) această generație spontană de oameni foarte bogați are asupra cetățeanului trăitor din salariu un impact afectiv de adversitate, ca să nu spun dușmănic, cu atât mai acut cu cât prăpastia socială e mai adâncă. Și, pentru că n-o poate conștientiza, prăpastia se adâncește pe zi ce trece, fără – din păcate – ca responsabilii politici ai societății să sesizeze primejdia grozavă ce se anunță la orizont. Nu e vorba, cum s-ar crede, de tensiuni și conflicte sociale consecutive unei atare situații, acestea ar fi doar spuma valului. Primejdia cea mare este alterarea completă a ființei morale a românului, pe un fond deja existent în regimul comunist, simultan – în plan strict social – amânarea sine die a constituirii clasei de mijloc fără care riscăm să devenim o țară de tip bananian. Se știe că devastarea morală a individului, ca și a societății, produce mutații la nivelul felului de a fi, al identității deci (psihologie, comportament, mentalitate) până la nerecunoașterea în oglindă, adică la divorțarea totală între ceea ce memoria cultural-istorică spune că am fi și ceea ce suntem în realitatea imediată.

de LAURENȚIU ULICI

Asemenea mutații frizând ontologia românilor pot fi deja depistate la o privire mai atentă în peisaj. Mă voi opri, pentru exemplificare, doar la una din ele.

De cel puțin trei secole încoace, mai precis de la statomizarea în ființa lui a stării de european și de romanic (pe la mijlocul veacului al XVII-lea) un maximum de negativ în percepția socială a românului, în comportamentul său social, l-a constituit „grija” pentru capra vecinului. Moartea caprei vecinului era și încă mai este în mentalul colectiv nu atât o expresie a invidiei sociale (este și asta) cât o modalitate la limită de a echilibra raportul social intracomunitar. Dar era o dorință de echilibrare în jos, prin coborârea socială a vecinului la nivelul învecinatului, fără ambiții de urcare socială din partea acestuia din urmă, ca și cum un anume simț i-ar fi cerut să nu se întindă mai mult decât îi e plapuma. Oricum negativă, gândirea la sau despre moartea caprei vecinului nu era, totuși, alienantă în sensul că nu producea nici o mutație în condiția launtrică și nici în cea socială a individului sau a grupului. Ce vedem astăzi? O tendință destul de apăsătoare de a schimba accentul. Comportamentul multora dintre noi nu prea mai este al celui care s-a obișnuit să dorească moartea caprei vecinului. Ni s-ar părea mai util să moară vecinul ca să-i luăm capra! Asta-i tot o modalitate la limită de a echilibra raportul social, doar că în sus, cu ambiția

parvenirii, prin urmare alienantă și provocatoare de mutații în toate planurile. O astfel de schimbare a accentului în relația cu vecinul și, deopotrivă, cu capra lui reprezintă, dacă ne gândim bine, o deprimantă recuperare a comportamentului mioritic, ieșit din ființa românului din veacul al XVI-lea și reintrodus, iată, acum, grație profunde dezordini social-politice în care trăim. Ne întoarcem, chiar dacă fără să vrem și, unii, chiar fără s-o știm, la un stadiu al fără-de-legii care nu se mai bazează, ca în vremurile mioritice, pe absența legilor ci pe sfidarea lor. Instaurarea comunismului în România s-a întemeiat tot pe o asemenea schimbare de accent, cu diferența – funcționând ca un alibi – că atunci la sfârșitul anilor patruzeci, nu noi am produs schimbarea ci ea ne-a fost impusă iar noi, fataliști surzători cum suntem, vrând să supraviețuim am acceptat-o. Și atunci am dorit moartea vecinului pentru a-i lua capra. Dar atunci vecinul era legat și n-a putut să riposteze. Mă îndoiesc că astăzi s-ar mai putea petrece la fel. În schimb riposta vecinului la dorința noastră de a-i omorî spre a-i lua capra s-ar putea să ne ducă pe toți, finalmente, într-un neant asemănător celui din care abia am ieșit. Și, mai ales, perpetuată această dorință laolaltă cu riposta la ea, ne va face să nu ne mai recunoaștem în oglindă, să ne pierdem, cu alte cuvinte, identitatea. La un popor care și așa are o slabă memorie a răului, asta ar mai trebui! Să ne uităm până și numele!

De la interesul pentru dispariția caprei vecinului la interesul pentru dispariția vecinului însuși pentru a-i lua capra e distanța de la pișcătura de purice la înțepătura de viespe: ambele sunt dureroase, a doua poate fi mortală. Și dacă ne gândim că noi suntem și vecinul și învecinatul, un astfel de interes sună a suicid. Știm relativ bine cum au apărut în istorie marile imperii, cum au apărut diversele popoare. Nu știm la fel de bine cum au dispărut, exceptându-le pe cele șterse de alții de pe fața pământului. Dar cele mai multe din popoarele care nu mai sunt își datorează absența din istorie unor motive ce s-au copt în propria lor interioritate. Mi se pare că interesul pentru dispariția vecinului în scopul evocat mai sus ar fi putut fi un astfel de motiv.

(din „Privirea“)

timpul retrăirii

CINE ARE ÎNCREDERE ÎN VIRGINIA WOOLF?

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Atunci când – cu niște decenii în urmă – Edward Albee ne sugera că am avea să ne temem de Virginia Woolf într-un prim plan al sugestiei, a venit elat pur și simplu la absurd. Înțelegând un sens mai profund titlului, se știe că sale trebuie să îți pui problema dacă recunoaște sau nu o universală groasă căreia tocmai comunicarea europeană, eventual în zona sa care are ca capătă aspectul suprem (fără ea, nu e nici o biceie, să îl capete) și anume identitatea, îi poate excita intensitatea și exacerba efectele devastatoare în raport cu încrederea și aspirațiile noastre. Pentru Albee, „celălalt” există în mod continuu, dar există ca primejdie. El nu are, evident, filosofia lui Sartre că celălalt este celălalt – eventual celălalt, pentru el nu celălalt crează celălalt, dar în iad – sau în haos, în lumea absurdului etc. – celălalt nu poate fi împreună cu tine, nu vine lângă tine și nu îți respectă, doar, identitatea, ci îți refuză expresivitatea și identificarea.

Virginia Woolf? Desigur poetul. Cine este, deci, poetul?

Edward Albee este un produs tipic al „personalității nevrotice a vremii noastre”, care se teme de sentiment – cine se teme de sentiment se teme însă, desigur, de femeie. Titlul său „Cine se teme de Virginia Woolf?” sună, decodificat, într-un chip foarte simplu: cine se teme de femeie, dar refuză să o spună ca atare?

Este uimitor, de fapt, cât de durabil și difuz a fost – și este încă – un anumit spirit al puritanismului: o tendință clară de a diaboliza nu doar o femeie concretă sau alta, ci sufletul însuși al feminității. Dacă Iisus este Dumnezeu, Fecioara Maria a fost în schimb femeie – rezultatul pare să fie că dacă pentru bărbat nu este o măsură și un model absolut (deși: „Iisus este capul bărbatului” – nu însă bărbatul însuși), pentru femei modelul există. Cei care nu vor să vadă relația autentică dintre ideal și puterea noastră de a trăi idealul adus în lume, ajung la balansul ce înclină între

diabolizarea (aproape permanentă a sufletului feminin. Este evident că mișcarea feministă – una din marile realizări ale acestui secol și o speranță pentru viitorul uman – s-a constituit mai puțin ca un răspuns la inferiorizarea unui sex, cât la demonizarea lui. Cine nu crede în aceste lucruri să recitească „Zăpezile de pe Kilimanjaro” sau „Scurta viață fericită a lui Francis Macomber”, să examineze atent personajele Eula sau Linda Snopes din trilogia lui Faulkner.

Cine are, totuși, încredere în Virginia Woolf? Desigur poetul. Cine este, deci, poetul?

Poetul este cel care nu se teme de sentiment, cel care urmează sentimentul până la capăt. Poezia este decojirea emoției deangoasă – faptul că în centrul sufletului (și, poate, al tuturor existențelor) se află emoția pură,angoasa fiind numai una dintre mantalele profunde.

Dacă este așa, atunci poezia nu reprezintă esența limbajului – limbajul nu este poezia elementară – ea este esența ființării, iar ființarea este poezia elementară, căci pentru a exista trebuie să treci continuu dincolo de spaimă, dincolo deangoasa „ființei în fața neantului”. „În chip poetic ființează omul” – avem a spune parafrazând (și extrapolând) fraza lui Holderlin.

De principiul emoției nu îi este frică lui Courbet când pictează superba, cutremurătoare și excenetrică „Origine a lumii” – așa cum nu îi

totuși, pentru a fi uitat și jignit divinitatea Elenci), lui Dante, Petrarca, Corneille, Hugo, Neruda. Un Shakespeare (vezi Gertrude și Ofelia), dar și un Eminescu („Luceafărul”) se retrag în fața sentimentului ce ar trebui urmat până la capăt. Ne putem întreba dacă suferințele lor nu derivă din chiar acest fapt.

În măsura în care poezia este așezare a vieții pe un suport care pătrunde până în centrul ființei, atunci această poezie implică o relație a ta cu tine însuși în chiar actul creației. Hegel afirmase că prin însuși faptul de a crea – și cel puțin (poate că și cel mult) sub durată acestuia – creatorul este chemat să se socotească primul din toți, cel dintâi și cel de pe urmă, stăpânul total al lucrurilor asupra cărora se apleacă. Hegel nu este totuși un om al sentimentului. Virginia Woolf – chiar ea – a scris: „Nu vă luați niciodată drept o persoană unică. Nu credeți niciodată că propriul caz este mai dureros decât cel al altuia” („A letter to a young poet”, 1932). Ea adaugă apoi: „poet este cel în care trăiesc toți poezii”, iar despre Shakespeare: de unde ar fi știut el să vorbească atât de bine ca eroii săi, dacă lui nu i-ar fi șoptit Hamlet, Falstaff și Cleopatra? Pentru fiecare dintre aceștia poetul nu este niciodată „celălalt”.

Dacă a exista înseamnă a exista poetic, se poate crede că ficciunea dintre noi ne-a vorbit mai clar sau mai neînțeleasă întreaga existență; noi putem fi niște oameni, niște națiuni, sau chiar

Abel Posse, *CÂINII PARADISULUI*

Despre cel de al doilea roman al argentinianului Abel Posse (născut în 1936, la Cordoba, cu strălucite studii în țara de baștină și, apoi, la Paris, actualmente ambasadorul Argentinei în Cehia), *Gura tigrului* (1971), Ernesto Sabato nota că ar reprezenta „opera omului în criză totală”. Caracterizarea ar putea fi aplicată și romanului cu pretext istoric *Câinii Paradisului*, o reconstituire a cuceririi Indiilor de către Columb, dar, mai mult, operă de reevaluare a unui segment evenimential (crucial pentru istoria nu numai a Spaniei și a Americii, ci și a umanității), din perspectiva prezentului. O uriașă frescă a unei Spanii aflate în derivă, minată de pulverizarea principiilor morale, terorizată de o Inchiziție demențială, care încearcă – cu mijloace inacceptabile – să mai salveze ce se mai poate salva dintr-un edificiu șubrezit sub asalturile indigenței; operă a unui vast proces de conștiință, Columb realizând drama pulverizării unui colț de paradis terestru, trecut brutal sub legile devoratoare ale civilizației europene; savantă împletire între mit și istorie, *Câinii Paradisului* este cartea unui moralist lucid, a unui vizionar, a unui prozator viguros dublat de un poet de stirpe rară. (Cartea Românească, 4.080 lei)

Constantin Noica, *SENTIMENTUL ROMÂNESC AL FIINȚEI*

«**C**ei care au peccat de la gravitatea ființei și conceptul ei închis au ajuns la neant și absurd, ca în câteva orientări contemporane din Apus. Frageda fire a ființei, în schimb, nu dă sentimentul fragilității ei, cât pe cel al prezenței ei universale, chiar dacă la niveluri și intensități diferite. Încercăm astfel să vorbim despre un sentiment românesc mai deosebit al ființei, așa cum s-a putut spune că sufletul germanic are un sentiment deosebit al devenirii, cel rus unul deosebit al spațiului și cel american un sentiment al eficienței».

Lucrurile ar fi destul de clare, dar s-ar putea pune o întrebare: Pe ce anume se poate construi o noțiune distinctă, pe genul proxim, sau pe diferența specifică?! (Humanitas, p.n.)

ZOHARUL

Folosesc repere din Alexandrian: Carte sacră a Cabalei... Nu se prezintă ca o lucrare încheiată, ci un ansamblu de tratate care redau discursurile, maximele, discuțiile obișnuite ale unui maestru tenait din secolul al II-lea, Rabi Simeon ben Yohai, cuprinse în conversațiile pe care le avea acesta cu fiul său, Rabi Eleazar, și cu discipolii săi... Zoharul apare către 1290, fiind făcut cunoscut de Moise de Leon, un rabin poligraf care a trăit multă vreme la Guadalajara, în Castilia... Imediat s-a pus problema autenticității cărții și Isaac Acco, ducându-se la Moise de Leon ca să-l interogheze în acest sens, l-a bănuțit că el ar fi compus Zoharul, din tot soiul de documente adunate... După un timp, a reușit să demonstreze că Moise de Leon scrisese cea mai mare parte a Zoharului, punând în evidență similitudinile de stil cu cărțile scrise de acesta înainte de a pune Zoharul în circulație... Oricum, Zoharul rămâne „coroana arborelui mistic al iudaismului” (Karppe), considerat încă din secolul al XIV-lea drept text canonic... Chiar dacă Zoharul a fost redactat în parte de un rabin din secolul al XIII-lea, care a adunat toate tradițiile legate de Cabală, el rămâne un monument metafizic, îndreptățindu-i pe admiratorii lui să-l supranumească „Cheia Cerului”...

Am insistat cu mai multe date deoarece ediția prezentată acum (în traducerea Carolei Francisc, după celebra versiune franceză a lui Jean de Pauly) nu beneficiază de nici un studiu introductiv, atât de necesar unei lucrări monumentale, de la care începe nu numai mistica ebraică organizată coerent, ci și care reprezintă, în sine, o filă de maximă importanță într-o eventuală istorie a misticii universale. (Antet, 4.500 lei)

Elena-Maria Schatz, *INCUNABULE*

Extrem de utilă această lucrare-catalog, la redactarea căreia autoarea (competentă coordonatoare, pentru o lungă perioadă de timp, a compartimentului de colecții speciale al Bibliotecii Naționale bucureștene) a ținut cont de tradiția redactării cataloagelor de incunabule în România și în lume. Cartea se deschide cu un **Scurt istoric al colecției de incunabule a Bibliotecii Naționale a României** și cu prezentarea primului bibliolog român – Constantin I. Karadja, ilustru diplomat totodată –, care s-a încumetat la întocmirea celei dintâi liste a incunabilelor din bibliotecile românești. **Descrierea incunabilelor** (capitol masiv, de aproximativ 113 pagini) conține două părți distincte: porțiunea descrierii bibliografice (cu datele generale indispensabile identificării incunabulului) și porțiunea notelor. Ceea ce distinge lucrarea doamnei Elena-Maria Schatz de alte lucrări de gen este **Tabelul sinoptic al concordanțelor bibliografice**, o contribuție novatoare. Nu mă voi opri asupra bogăției de detalii referitoare la cele 141 de incunabule din colecția BNR, asupra acribiei mențiunilor, la indexurile extrem de documentate, ci voi reproduce concluzia directorului general al Bibliotecii Naționale, dl Gheorghe-Iosif Bercea: „... de acum înainte, cercetătorii acestui fascinant domeniu al istoriei cărții vor trebui să țină seama de acest nou instrument de referință”. (Biblioteca Națională a României, 8.000 lei)

Irina Petraș, «*ȘTIINȚA MORȚII*»

Studiul, subintitulat **Înfățișări ale morții în literatura română** își propune evidențierea modalității în care se raportează literatura câtorva clasici la motivul literar al morții. „Aș fi vrut să scriu o carte despre moarte. Paginile ce urmează sunt impregnate până la destrămare de această dorință”, avertizează autoarea, ne-am fi așteptat deci la un eseu multipolar, dar doamna Irina Petraș se vede depășită de amploarea temei: dânsa va realiza o catalogare a ideilor despre moarte și, apoi, o raportare a acestora la autori precum Eminescu, Caragiale, Creangă, Macedonski, Blaga, Bacovia, Camil Petrescu, Sadoveanu, Cioran ș.a. Suportul ideatic al cărții îl reprezintă o serie de teoretizări asupra fenomenului, extrase masiv din teritoriul eseistic francez, firav din cel autohton. Ceea ce surprinde nu tocmai plăcut este diferența de nivel evidentă în planul analizelor concrete. Dacă eseul închinat similitudinilor și, mai ales, deosebirilor dintre Creangă și Caragiale în transfigurarea literară a fenomenului este deseori scilpitor, sugestiv și mai mereu convingător, tratarea extrem de superficială a lui Cioran descumpănește. Se pare că doamnei Irina Petraș îi este mai la îndemână instrumentul teoretizator, al speculațiilor, decât cel al unor interpretări comparatiste, aplicate strict la text, mai „plictisitoare” poate, dar, oricum, necesare. A nu se înțelege totuși că avem în față o carte ratată: este doar inegală. (Dacia, 2.856 lei)

ANTICARIAT

Radu Boureanu, *GOLFUL SÂNGELUI*, Buc., Fundația „Regele Carol II”, 1936

«**F**ără îndoială că ne aflăm în fața unui poet de remarcabilă realizare, cum am afirmat de-altfel și cu ocazia primului său volum. Faptul că d. Boureanu însuși a lăsat în afară trei părți din producția sa anterioară pare a fi semnului unei preferințe și al unui control autocritic. Instinctul său nu s-a înșelat, selectând numai acele poeme care fixează o atmosferă unitară, un mic univers propriu, din tot ce-a scris până acum. Este de bun augur că d. Boureanu s-a supus la un examen de conștiință atât de sever, renunțând la versurile prea facile, fie prin discursivitatea lor, fie prin anecdotism sau exces descriptiv (...)

Poet de fragilități și incantații, de prelungire a visului în legendă, *Golful sângelui* exprimă un suprealism suav, într-o complicată broderie de imagini. N-am putea spune că cele 12 bucăți noi depășesc pe cele reeditate; cu siguranță însă că-l precizează și-l definesc în ceea ce este mai bun, mai surprinzător în lirica sa, îndreptată de la exterior spre interior. Un motiv mai mult să acordăm o încredere deplă în destinul literar al d-lui Radu Boureanu». (Pompiliu Constantinescu)

Volumul, extrem de bine conservat, se poate procura de la anticariatul Scala, la prețul de 5000 lei.

top 5

Librăria Kretzulescu

- Mircea Eliade, *Maddalena* (Ed. Jurnalul literar, 6.400 lei)
- García Márquez, *Generalul în labirintul său* (RAO p.n.)
- Abel Posse, *Câinii Paradisului*

Librăria Sadoveanu

- Zoharul
- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- S. Damian, *Fals tratat despre psiholog succesului* (DU Style, 7.000 lei)

Librăria Eminescu

- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- Zoharul
- Michel Tournier, *Meteorii* (Univers, 9.000 lei)

Librăria Alfa

- Zoharul
- *Evangelii apocrife* (Humanitas, p.n.)
- Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*

Librăria din Bd. 1 Dec. 1918, nr. 53

- Abel Posse, *Câinii Paradisului*
- Donald Spoto, *Marilyn Monroe* (RAO, 14.000 lei)
- Michel Tournier, *Meteorii*

Pentru o cât mai promptă prezentare, invităm editurile interesate (dar și pe autori) să expedieze pe adresa redacției noastre un exemplar din noile apariții de carte.

FASCINAȚIA INTEROGAȚIEI

de IULIAN BOLDEA

Destinul poetic al lui Geo Dumitrescu a fost, pe bună dreptate, asumat de critica literară din perspectiva frondei protestului – implicit și explicit – la adresa manifestărilor carente ale realului dar și la esența unor modalități de a reprezenta liric aceste realități. Înscriindu-se într-o tradiție a „litteraturii” românești, poezia lui Geo Dumitrescu a fost pusă de Gheorghe Grigurcu, ca exemplu, sub semnul „avangardismului popular” (sintagmă creată după modelul celei de „prerrealism popular” aplicată lui Jacques Prévert): „avem de a face cu o «vulgarizare» a unei experiențe ce se consumă într-un câmp ardatin «modernist», într-un purism sui generis, care transforma drapelul negru al arhiștilor în negrul costumului de gală, într-o bizară încercare de clasicizare a celui ezlânțuit inconformist”.

Una din întrebările pe care le poate suscita poezia lui Geo Dumitrescu este în ce măsură rolul negativist și nonconformist al prerogațiilor transcrise de poet își păstrează bilanșurile etice și estetice, cât și energiile romantice în epoca noastră, la mai bine de o jumătate de veac de la data enunțării lor. Cert este, în primul rând, că poezia lui Geo Dumitrescu nu are deloc un aer „vetust”, cronic. Dincolo de „mode și timp”, lirismul lui Geo Dumitrescu și-a păstrat intacte energiile demitizante și amploarea semnificațiilor, textul ironic și sarcastic și savoarea lexicală. Revoluția „antiburgheză”, dispoziția de frondă se conjugă cu un vers de o desăvârșită transparență directă, ce-și asumă anticalofilia ca pe o mărime „prestabilă” a discursului liric. Din aceste motive, retorismul versurilor lui Geo Dumitrescu ține nu atât de tonalitate sau atitudine, cât de structura creației, deoarece, atunci când viziunea lirică pare abstrasă, „atunci ori autoreflexivă, întoarsă asupra-și, ea ține, de fapt, întotdeauna, „un „mesaj” ce se adresează unui destinatar precis (care e acel

„hypocrite lecteur” cu care eul poetic se află într-un perpetuu dialog).

Antologia **Libertatea de a trage cu pușca** (Ed. Cartea Românească/ Ed. „Vinea”, 1995), apărută într-o frumoasă ediție bilingvă româno-engleză (traduceri de Dan Dușescu, cu o **Addenda** ce cuprinde **Alte poeme și alți traducători**) reconstituie traseul poetic al unui autor ce a marcat într-o măsură importantă lirismul românesc după al doilea război mondial, în structurile și manifestările sale cele mai profunde, lucru remarcat, între alții, și de G. Dimisianu: „dintre poeții generației lui, Geo Dumitrescu este acela care are cei mai mulți dușmani literari, fii, nepoți și chiar strănepoți, toți în linie dreaptă (...) Nu voi ezita să-l înscriu, la acest capitol, pe Marin Sorescu, și el cultivator al limbajului uzual, desolemnizat, al depoetizării expresiei poetice, al umorului scos din manevrarea unor jocuri verbale, calambururi etc. Dar încă și mai potrivit ar fi să-l amintesc pe Mircea Dinescu (...) După aceștia doi, pe Geo Dumitrescu îl aflăm răspândit, ca să vorbim astfel, în mai toată poezia generației optzeciste și nouăzeciste (nepoții și strănepoții!), la rândul ei această poezie, devoratoare de «cotidian», sarcastică, ludică, destructurantă și destabilizatoare”.

Demersul poetic al lui Geo Dumitrescu își are punctul de plecare într-o atitudine de revoltă, de inaderență la o realitate contrafăcută, nenaturală; poet cu o deosebită „priză” la real, Geo Dumitrescu își arogă prerogativele sarcasmului și ale ironiei și dintr-un acut sentiment al inadecvării expresiei „literare” la real. Resimțind cuvântul poetic ca pe o modalitate de comunicare alienantă, improprie unui dialog estetic autentic, autorul recurge la o „democratizare” a limbajului poetic, restrângând anvergura vocabulelor consacrate și relativizând amploarea temelor cu un prestigiu consolidat dar, pe de altă parte, constrângător. Din această nevoie de adevăr, din această necesitate a „credibilității” se naște și dispoziția interogativă a poetului, fascinația dubitativă ce se însinuează, treptat în inima poemului, spațiul liric fiind configurat permanent ca un dialog, o alternanță de întrebări și răspunsuri, precum în foarte cunoscuta poezie **Dar eu spun mereu:** „(...) Și discutăm mereu, și ziceam, și vorbeam, –/«dar fiți atenți! – spunea domnu-învățător – /trebuie să stăm la o distanță egală/ de lucruri, de nu și de da!» –/ și eu ziceam oare, și tu spuneai însă,/ și el zicea una-alta, și vorbele/ se-mbrânceau unele pe altele./ și ardeau enorme iluzii și gânduri mănoase/ iluminând până departe, astfel că/ discuția părea lăncedă și fără picioare./ și tocmai de aceea apăru, ca un strigăt puternic./ nevoia mișcării, risipindu-ne/ într-un umbrel înfrigurat, în zig-zag/ cu ochii deschiși, cu ochii-n pământ, căutând.../ și eu spuneam totuși, și tu spuneai parcă,/ și mai căzu un cuvânt tremurat, ori/ un cuvânt de taină, îndoială sau așa ceva.”

E semnificativ modul în care **retorismul** metodic al autorului (care ține de formulă și nu de intenție) se armonizează cu antiretorismul său programatic. Conștiința lirică reflexivă, și autoreflexivă, Geo Dumitrescu relativizează – în doze bine calculate de ironie, sarcasm și

The Freedom to Pull the Trigger

Geo Dumitrescu

Libertatea de a trage cu pușca

„Cartea Românească” „Vinea”

demitizare – poncifele afective și expresive ale poeziei, dându-le o nouă anvergură și tonalitate. Denunțând „mâzga livrescă, blestemata încremenire a vorbelor tocite, îndobitocite în sensuri”, poetul aspiră la un „eden pierdut” al cuvântului original eliberat cu totul de convențiile succesive care îl împovărează neconținut. Structură poetică heracliteană și agonală, pentru care discursul liric presupune perpetuă reacție polemică, împotrivire la orice formă de „încremenire”, Geo Dumitrescu își articulează viziunile poetice într-un regim al naturaleții și firescului, în care frazarea, deși pare cu totul eliberată de canoanele ritmice, se supune totuși unui suplu ritm interior ce dictează cursivitatea enunțului. Din acest motiv, poemele lui Geo Dumitrescu își păstrează construcția liberă și riguroasă în același timp, iar arhitectura impecabilă a versului nu interzice deloc forma „directă”, angajată, a imaginilor.

Atitudinea de revoltă împotriva canoanelor estetice și a poncifurilor de orice fel nu e însă cultivată în sine, nu are o ținută completă negativistă, presupune, ca un just corolar, valoarea morală subiacentă, expusă cu o artă subtilă a sugestiei și persuasiunii lirice. Antisentimental într-o vreme când sentimentalismul se manifesta sub diverse forme și în literatură, Geo Dumitrescu își travestește atitudinile și stările lăuntrice în măștile jumătate grave, jumătate bufone ale prozaismului voit, declarat ca atare. Dacă, o dată cu lirismul lui Geo Dumitrescu „în clepsidra poeziei începe să curgă nisipul prozei” (Ioan Buduca), nu e mai puțin adevărat că o poezie ca aceasta își mărturisește, alături de fecunda apetență pentru real, și o anvergură metafizică, una nu explicită, ci subsidiară și aluzivă, ce se manifestă în tentația poetului de a capta în poemele sale sensurile lumii, de a circumscrie liric conotațiile și adevărurile tragice ale condiției umane. Amenințarea timpului și a unei istorii alienante, percepția fragilității ființei în fața spiritului gregar, coplesitorul sentiment de panică în fața proliferării monstruoase a materiei sunt stări de spirit esențiale ce tutelează lirismul lui Geo Dumitrescu. Aflat în momentul „clasicizării” sale, Geo Dumitrescu rămâne unul dintre cei mai importanți poeți ai literaturii române contemporane, un „martor” necruțător și lucid al acestui timp ce se oglindește – cu un halou ironic și demitizant – în rigoarea expresivă a poemelor sale.

gheorghe tomozei

7604

E târziu
Schimb străjile
Palatului meu de pământ
Din București-Terminus.

De la Facere
Au trecut ani
7604
(60 din aceștia
Mi-au umblat și mie
Prin oase)
Și încă stau îngropat
În cenușa Himerei,
Io,
Adică Pecetea Poetilor
(Cel din urmă?
Cel de pe urmă?),
Aici, lângă sămânța Dâmboviței,
Supraviețuitorul, doar eu
Al războiului dintre pați
Și azteci,
Singur,
Singurul singur,
Albit de nenoroc
Și gras de frumusețe.

Schimb străjile.

Mie însumi
Îmi sunt pereche.

Alecsandros

An de an
I se găsește lui Alecsandros, mormântul. Altul
Mereu. Sarcofage de marmură ori chiupuri
De ulei, firide peșteri; când la Eghipet
Când la Stambul sau chiar în Alaska. I se găsesc
Oasele, mai peste tot, vopsite-n albastru.
E îngropat cu cai. Sau cu muieri. E, când namilă,
Când mărunț. Până se dovedește
Că nu e el.

Cum lumea toată e mormânt lângă mormânt
E greu să-l afli. Popoare de gropari vânează
Albastrele oase, cohorte de popi cu hârlețe,
Predicatori, șarlatani.

Eu știu ce știu și tac.
Eu scriu – albastru pe albastru –
Cu degete albastre
Pustiul
Albastru...

Cât despre îngerii

Cât despre îngerii
Ce să vă zic?
Eu îi îmbrac pe îngerii
Cu nimic...

Noi doi

Noi doi, sârma ghimpată și floarea de rouă
În patul cu tranșeele două.

Masa – cu numai un blid
Și-n el un sâmbure prizărit,
În casa cu doar un perete
Spoit cu lacrimă și regrete
În orașul cu, singur, Doar Eu
Din regatul, cât se cuprinde sub bocancul lui
Dumnezeu...

Rugă

Sunt slab
Tu nu mă fă tare!
Eu știu pe ce se întemeiază
Fala celor puternici.
Nu mă lasă să dorm petrecerile lor
Cu vin și halebarde.
N-am jind
Pentru cei ce rup cu burțile
Firul de lână al întâieii sosiri.

N-am învins cu adevărat
Niciodată.
Mă las miluit doar cu
Milă!

Despre poet sau Șeherezada bătrână

Iat-o mișcându-se anevoie,
Într-un sarafan de molton. Cu părul alb,
Cu picioarele groase turnate-n papuci de spital,
Aproape adormită. Lălăie.

Doar gura ei strâmbă mai toacă roase cuvinte;
I se cere să povestească istoriile, o mie una
Fiecare răs-spūsă de o mie și una de ori;
Nu te opri!
I se strigă și iarăși și iar
Bătrâna evocă Fericitele Împerecheri,

Răpiri din haremuri, vechi spasme
Ale unor trupuri îngropate de o mie de ani
Și încă unul. Mai spune, mai spune!
Răcnește luminatul Ascultător (în zdrențe)
Cu lungă barbă
Căzând peste nădragii umflați. Spune,
Nu te opri!

Șeherezada vorbește, vorbește
Până când pereții de faianță se rod
De un lustru scârnav, până când vorbele
Devin urme de melci.

Și ea vorbește până ce moare
Sub biciul poruncilor. Nu te opri,
Mai spune, mai spune,
Nu te opri!

București 1996

Snack Bar
Mc Donald's
Coca-Cola
Plaza Casino
Burger Ranch
Fast Food
Și în Piața (încă)
Sfântu' Gheorghe
Birtul (slavă Bogu!)
„La trei păduchi“...

Adio la Câmpulung

Însumi m-alung de la tine
Adulmecat de moarte,
Dolgopole,
Longocampo,
Campuslongus
Langenau, sfânt
Câmpulungul meu.

Tânăr venit aici, plec bătrân,
Mai mare peste un popor de amulete
Și-mi topesc firava chirilică
În testament cu gotic esperanto.

Aici am trecut de la creion la cerneală,
De la cerneală la sânge de măr
(Care măr are trei jumătăți)
De la literă la fumul ei,
De la fum la tăcere.

Viitorul mi-a fost aici,
Aici, cerșindu-mi trecutul
M-am ros de ploi,
Vegheat de vinul și pomul grâului.

(Cel ce venea părea că este,
Cel care pleacă nu e).

Iau casa mea suită pe găhuri de clepsidră,
Iau gura sobei, perna cu decorații
A nu știu cărui sân de muieră,
Paharul primit de pomană
La moartea lui N.
Și mâinile-nverzite pe toartele toamnei
Cu care bâigui aceste vocabule
De antic adolescent.

Cel care pleacă

SUB SEMNUL DRAGOSTEI ȘI AL MORTII

de LIVIU GRĂSOIU

Nicolae Neagu este un scriitor cu o bibliografie foarte bogată, reușind ca acum, la maturitatea biologică și artistică, să fie autorul a 25 de volume cuprinzând poezie, proză scurtă, romane, cărți pentru copii. Desigur dl. Nicolae Neagu spune mai mult cititorilor ca poet, dar iată că și prozatorul perseverează, publicând recent al cincilea roman al său.

Așa cum era de așteptat paginile cu acest titlu poartă amprenta poeziei, cum se întâmplă adesea cu proza celor dedați versului. Regăsim spovedanii și notații atente, amănunțite, reacții și explicații foarte subiective, deși efortul de obiectivare a fost programat, în sensul povestirii la persoana a III-a. Avem de a face cu un aparent narator detașat șiucid, căci subtextul rămâne în permanență strict personal; pentru a realiza proza obiectivă nu ajunge ca autorul să își ia un alt nume decât acela purtat în realitate. În „Iubirea ca o mână neagră” dominantă rămâne analiza și nu construcția, puterea de a fantaza, de a încheaga un întreg bine articulat și credibil din punct de vedere estetic lipsindu-i autorului. Se potrec totuși multe, există o derulare a faptelor într-un ritm susținut și totuși impresia dominantă nu rămâne aceea a epicului bogat, ci a introspecției minuțioase. De aici au rezultat cele mai bune pagini ale romanului, iar acestea nu sunt puține.

Acțiunea se desfășoară într-o alternanță temporală marcată de o experiență limită: operația pe cord suferită de personajul principal. Acesta, medic ca și autorul, vede, înregistrează și comentează cu o voluptate rară tot ceea ce se petrece în jurul său și, în primul rând, propriile-i gesturi: „Scotocește, pe noptieră, ca orbul, în căutarea șipului cu suc de lămâie, îl găsește. Îi dezrubează pe îndelete bușonul auriu, după care, calm și desfătător, soarbe câteva înghițituri din lichidul înmiresmat și dulce”. Deslușim aici, în consemnarea acestor insignifiante mărunțișuri, curia reînțoarcerii la viață, a depășirii momentului când îi era pusă sub semnul întrebării. Nu jubilație explozivă, nu expansivitate debordantă, ci degustarea pe îndelete a micilor fapte banale care alcătuiesc viața omului obișnuit.

Acesta ni se pare a fi și nota definitivă a atitudinii filozofice practice a personajului, alias dl. Nicolae Neagu: trăim nu printre evenimente, ci printre întâmplări în fond cenușii, minuscule, receptate disproporționat în unele cazuri, în funcție de temperament sau starea psihică momentană. Tocmai de aceea efuziunile sunt rarissime dar cu bun efect artistic: „E un sfârșit de septembrie dulce și aromat. O. Doamne, Iisuse Cristoase, ce dor îi este să se mai vadă străbătând, agale, alcile, alcile cu pietriș cenușiu mărginite de leșezi înguste, ce nesaț îl cuprinde să mai simtă, prin tălpile de la o vreme aproape anchilozate, rostogolirea particulelor de rocă gâlgăitoare sub pași, ce sete îl încearcă doar la evocarea contactului până în adânc de plămâni a răcorii conținute în atmosfera densă ca o brumă sălbatică”.

Cum spunem însă, tonalitatea generală nu are asemenea rezonanțe, ea fiind de o discreție asemănătoare cu un lung amurg de toamnă. În ea se consumă existența personajului urmărit de ghinioane și bucluc, de satisfacții și mici plăceri în plan profesional, respectiv erotic. Despre preocupările și munca sa nu ni se dezvăluie mare lucru; aflăm ce profesie are, cum este sărbătorit de colegi, când și-a susținut examenul de specialist și cam atât. Probabil dl dr. Nicolae Neagu o va face cu altă ocazie. Acum s-a mulțumit să treacă în revistă uneori cu plictis, alteori cu nostalgie sau pur și

simplic regretând diverse aventuri, mai mult sau mai puțin sentimentale, dar oricum erotice. Nichita, așa se numește eroul, cucerește cu ușurință la mare o succedă, la un cinematograf o domnișoară care i se dă pentru o pereche de pantofi de pânză, apoi o elevă (trecută de 18 ani!), o studentă nemâncată, o misterioasă și voit exotică domnișoară Alexandra-Xandra-Sandra (care îi

ajunge prietenă statornică) și, în fine, personajul cel mai „lucrat” dintre toate, Ana-Reli. Ea îi devine soție și, firește, momentele pre și postmaritale au o pondere crescută în economia romanului, egalând cantitativ paginile unde este descrisă suferința și atmosfera de spital.

Finalul romanului ni se pare absolut derutant. Frumoasa și calma poveste de iubire cu Ana-Reli se termină brusc, prin moartea ei. Neaunțată și nemotivată. Ni se spune doar atât: „... S-a stins, însă, împărătește (adică presimțind că se stinge, adică acceptându-și cu supremă detașare destinul!) într-un noiembrie sfâșietor de neputință, Ana-Reli: aceea care a fost cea mai înțeleaptă, cea mai devotată și cea mai frumoasă dintre femeile acestei lumi... Ei îi închin, cu umilință, această carte...”.

Astfel, se ratează ceea ce ar fi putut să devină încă un roman tulburător despre viață și despre moarte.

Nicolae Neagu: „Iubirea ca o mână neagră”
(Editura Eminescu 1995)

PICTORUL DIN TABLOU

de OANA FOTACHE

Să începem ex-abrupto, ca și romanul lui G. Gafița: Alin, modelul „Schiței de portret...”, este un om liber. (Pentru ca adjectivul să capete sensul adecvat, trebuie spus că romanul a fost scris înainte de evenimentele din 1989. Amănunt exterior, în aparență, dar cu o serie de consecințe în plan stilistic, care se pot intui cu ușurință.) Așadar, Alin – mișcându-se dezinvolt, independent, nu într-o feerică Pădure Adormită, ci în Bucureștiul anilor '80 – își păstrează libertatea de gândire și de comportament în fața (și împotriva) conformismului, închistării, rutinei manifestate de aproape toți ceilalți (familie, prieteni, colegi, superiori etc.). Nuanța maniheistă nu e forțată: personajul este așa cum este pentru că a fost dintotdeauna altfel, a trăit de la început în afara normei medii de existență a epocii. O mamă divorțată, cu mentalitate liberală; un apartament într-o vilă cocheta, pe strada Roma; copilăria și adolescența lipsite de interdicții (exceptând o scurtă perioadă sub tutela paternă). Cadru se schimbă complet în momentul căsătoriei; socrii, celelalte rude, profesorii de la școala unde predă Alin – toți se erijează în „părinți” ai tânărului care trebuie educat la capitolul „viață”. Unitatea perspectivei și stilul indirect liber din primele capitole, unde evenimentele erau prezentate ca percepute de protagonistul-copil (situație similară celei a romanului jamesian „What Maisie Knew”), fac loc unei suite de dialoguri, descoperiri în contradictoriu, care dau seama de relațiile dintre personaje, relații în degradare rapidă, asta pentru că Alin e silit să locuiască la socri, familia Nădârbașca; strada Roma se transformă în suava Alce a Utilajului, bloc 16T. Soția lui, Felicia, se complăce în amorțea maternității, reluând destinul mamei ei. În esență, problema lui Alin (ine de adaptare, în sensul conformist al termenului: în timp ce soția devine Mama, socrii sunt Părinții, el nu-și descoperă categoria integratoare. Fapt care i se reproșează continuu, în primul rând de către soacră, pe un ton sfâtos care zgârie nervii tânărului tată: „Părinții se cuvine să se sacrifice, mamă. Și voi o să vă sacrificați pentru co-pilul vostru și pentru copiii pe care i-oți mai avea. Că nu e bucuria mai mare pe lume decât co-piii.” (p.124).

Familia devine pentru Alin un microunivers totalitar, incapabil să-și depășească prejudecățile, postulând concepte lemnoase ca „responsabilitate”, „sacrificiu” etc. Tot cu clișee de gândire și de limbaj se întâlnește tânărul profesor la școala

din orașul X (unde e repartizat, după binecunoscutele criterii, dintre care media de absolvire e ultimul). Intrigile din școală, întâmplări precum o inspecție de grad sau o notă proastă dată unui elev „important” sunt de un comic delicios, generat de absurdul situațiilor; iată sugestia inspectorului școlar privind caietul de planificări al profesorului Popescu: „poate folosiți carioci colorate la titluri și la subtitluri, pentru ca obiectivele pe care vi le-ați propus și fazele de îndeplinit să iasă și mai bine în evidență”. 'Da, știu' recunoaște spășit Pandur Popescu, 'ar fi mai bine așa cum spuneți, dar la noi în oraș de vreo doi ani în urmă nu s-au mai băgat deloc carioci colorate în comerț’.” (p. 153). Simțim ironia ușor plictisită a lui Alin în fața unor astfel de scene; atitudine fără îndoială „neserioasă”, cum o califică soția lui. Aceasta din urmă a renunțat, sub presiunea preocupărilor grave ale vieții, până și la expresia ei favorită din perioada facultății – „Hai mă, hai mă, hai mă, te roog!”; atrăgătoare pentru un Alin care încă nu-i sesizează sensul restrictiv, de opoziție la toate propunerile lui „extravagante”.

De fapt, mentalitatea Feliciei și a altora asemenea ei e explicabilă din perspectiva esteticolingvistică, întrucât în roman numele și personajele cărora le corespund se află în acord, motivându-se reciproc (ceea ce ne face să bănuim un Autor ludic). Revenind la maniheismul amuzat despre care am vorbit la început, să tragem o linie între două categorii (opuse, evident): de o parte, nume ca Nădârbașca, Mioara, Constantin, Smaranda, Felicia Zizi (nume desuete ergo ființe banale); de cealaltă, Lelia, Oscar, Alin, Tania (sonorități elegante – individualități interesante). Din unghiul lui Alin se construiesc portretele celorlalte personaje, fără preocupări mimetice, de obiectivitate, ci numai de coerență a caracterelor. Interesul asupra personajului principal nu e, cred, doar psihologic, cu accent pe nuanțele sufletesti și evoluția interioară; Alin apare (și) ca un observator evasidetașat al evenimentelor și al actorilor, un pictor care se reprezintă pe sine și pe cei din jur, în situații relevante pentru relațiile interpersonale. Privilegiul acordat lui îl transformă într-un autor sui-generis; s-ar putea ca titlul ironic al romanului să-i aparțină.

Gabriel Gafița. Schiță de portret pentru cap de familie, roman, Editura Eminescu, 1995

mihail grănescu

După ce castanii de la Șosea își vărsaseră inimile de aramă, după ce ploile toamnei trecuseră și ele, într-o bună dimineață zăpada a prins a se așterne peste oraș, potopind. Prima ninsoare din acel an.

Când s-a deșteptat, la ora nouă, casele de vizavi erau troienite. Ninge liniștit. Din cer, fulgi mari, ca petale de păsări ucise de vis, se năruiau, cuprinzând formele până mai ieri hidoase, acoperind cu feeric mahalaua. Geamul spart al marchizei căsuței din curtea vecină nici nu se mai zărea de sub lințoliul funambulesc. Ingerului schilod din frontispiciu îi crescuseră aripi miraculos de pure, și părea gata să-și ia zborul.

Se îmbracă dărdăind și se grăbi să aprindă focul în soba de teracotă, trăgând din când în când cu ochii la ceas. Renunță la cana cu lapte rece, lăsată de maică-sa, de dimineață, pe masă. Erau ultimile trei zile din concediu și nu voia să rateze întâlnirea cu Ane. Îi dăduse întâlnire la ceasul din colț.

Ane chiulea de la facultate. Când el traversa, venind prin ninsoare cu geaca deschisă, fără nimic pe cap, cu părul vâlvoi de fluturi albi, fata îi ieși în întâmplinare și se sărutară așa, în mijlocul drumului, spre tulburarea trecătorilor.

– Ți-a înghețat nasul, îi spuse fetei, scrutând-o în ochii albaștri și senini.

Fulgi mari de nea i se prinseseră în genele de păpușă.

– Și mâinile, îi răspunde Ane, întinzându-i-le spre confirmare.

Le cuprinse – „sobolani uzi“ – între palmele lui fierbinți, și suflă în ele, să le încălzească.

– Vrei să mergem la un film sau vii la mine? o întrebă el.

– Crezi că am chiulit ca să merg la film? spuse ea aplecându-și capul cu un gest de copil răsfățat. Atât de proastă mă crezi?

Intrară în curte. Câinele alb și flocos, de pripas, le ieși în cale, gudurându-se. Era un câine nordic de tracțiune. Labele din față erau mai solide decât încheieturile mâinilor lor. Fata se aplecă și-i cuprinse capu-ntr-o îmbrățișare dragăstoasă. Câinele se zbatu să scape, după care începu să țopăie împrejur, prin ninsoare.

– E de neînțeles cum de te-ai pricopsit tu cu minunea asta de câine... zise Ane, cu invidie.

– Da. Sunt un norocos, aprobă el cu subînțeles, privind-o drept în ochi.

– Știi că astăzi avem de sărbătorit un eveniment? în întrebă fata, ițind, demonstrativ din plasă, gâtul unei sticle lungi.

– Da? Ce? se minună el.

– Chiar nu știi? Nu mai ții minte? Ia privește! Ninge! E prima ninsoare!

– Ai dreptate, uitasem!

O îmbrățișă, rotindu-se, cu ea în brațe, prin învălmășeala fulgilor nebuni.

PRIMA NINSOARE

Intrară în casă. Fata se aruncă în fotoliul din dreptul sobei, proptindu-și tălpile cizmelor de teracota fierbinte. El mai puse câteva lemne pe foc, să nu se stingă. Apoi reveni lângă ea. Desfăcuseră șampania și băură în tăcere, ochi în ochi.

În ziua aceea, ca și în toate celelalte, de altfel n-au făcut nimic deosebit. Au stat, așa, împreună, ascultând liniștea.

– Îmi place aici la tine. De câte ori vin, am senzația unei liniști care mă cuprinde, apărându-mă de agitația de afară. În prezența ta mă simt în siguranță, departe de calvarul lumii acesteia. După ce intru aici, am impresia că nimic nu mai are nici o însemnătate, că toate problemele mele sunt fleacuri ne semnificative, că timpul curge egal cu sine și golit de interes.

– Mă bucură că îmi spui asta, îi răspunde. Îmi face plăcere. Ne iubim...

– Nu, nu ne iubim... sau, ne și iubim, dar asta nu e iubirea, asta e o oază de liniște. Am nevoie de tine, ne simțim bine unul cu celălalt, ne înțelegem.

– Asta e iubirea.

După o vreme îi spuse că-i e dor să meargă, ca atunci când era puști, la Orașelul Copiilor. Să-și cumpere bomboane în tiplă și să stea să se uite fascinat la bradul imens împodobit cu polcială și celuloid.

– Nu vrei să-mi citești ceva? îl îmboldi Ane. Mi-e dor să ascult o poezie de-a ta. Și poeziile tale sunt puternice și calme, ca tine. Totul în jurul tău e așa.

Era trufaș, și pe cât de trufaș, pe atât de timid. Nu citea poeziile decât Anei, fiindcă ea le apucă și fiindcă își dădea seama că le înțelege. Poeziile îi erau ca niște cântece uitate. În spatele lor se străvedea o lume ciudată și altfel. Nu erau poezii destinate unui public vast. Erau cioburi de frumos, împrăștiate cu neșalanță.

Se așezase înaintea ei, pe jos, în genunchi, și după ce a terminat de citit, Ane a îngenunchiat și ea, să se sărute.

– Acum trebuie să plec, i-a zis.

– Tocmai acum, când ești atât de frumoasă!

– Da. Trebuie să plec.

A condus-o până la mașină. Ninsoarea se făcuse deasă și mărunță, și deși nu era decât trei și jumătate, se întuneca deja.

Întors acasă, a fost prins de frisoane. Noaptea, maică-sa a chemat salvarea. A stat internat în spital trei săptămâni. Nu putea suferi spitalul. Primele zile a rezistat fără să închidă ochii. Apoi ceva s-a frânt în el.

– Trebuie să te readaptezi, îi spunea doctorița. Boala e o

dovadă că organismul e slăbit. Vulnerabilitatea t s-a manifestat așa. Noi am vindecat boala, dar n și cauza bolii. Prin reeducare, însă, o vor elimina și pe aceasta.

De la un timp Ane, nu-i mai telefona seară. Rămânea în salon citind, sau privind în gol.

– La vârsta ta ar trebui să te gândești la viito și spunea doctorița. Dacă nu dai la facultate, dacă scrii poezii, ar trebui să încerci la u concurs. Altfel, cum o să te simți alături c prietena ta? Dacă am înțeles eu bine, ea mai un an și termină. O să fie licențiată. Și tu...

La externare, Ane îl aștepta la poart Zăpada, cândva albă, era acum murdară. Iarr bucureșteană se instalase în întreaga ei măreț megalopolitană.

O luă de mână, trăgând-o către mașina ca tocmai venea.

– Să ne găbim! îi suflă. Să ne grăbim! Ha fugi! De ce stai?

– Ce ți-au făcut acolo? îl întrebase Ane.

El o privește cu ochii goi și nu-i răspunde. Mașină îi explică, șuierând, răsufând întretăi: intențiile lui de viitor.

– Vreau să fac un volum. Vreau să particip concursul de debut de anul ăsta, și să-l câștig. Vreau să mă impun. Am nevoie de bani, glorie putere.

– De ce? îl întrebă Ane.

– Toți ceilalți pun preț pe asta.

– Dar tu ești ca toți ceilalți?

– Da.

S-au despărțit în fața porții. Febril cum e nici nu și-a dat seama că ea nici nu-i spusese revedere. Nici absența câinelui alb, de prip n-a remarcat-o.

Ane a plecat și nu s-a mai întors. Dar el, pri în evenimentele trepidante care au urmat, într avalanșă tot mai vertiginosă, nici nu a reali: asta. A câștigat concursul de debut. După acc i-a apărut volumul. A luat banii de la Fonc literar. S-a bătut pe spate cu câțiva „consacra A mai bere la Gambirinus și Capșa. Dar Ane l-a mai așteptat în colț, în ninsoare. Și, d accea, când s-a mutat, a fost foarte ocupat, așa lipsa cuiva care să-l înțeleagă ce este și ce vrea nu l-a preocupat.

Însă la un moment dat, într-o dimineață, trezit cu o senzație stranic. Nu mai scria poezii ani și ani de zile. Era ora șapte. Se îmbrăcă mână. Dar nu era asta. Își pieptănă îndelung oglindă, părul încă destul de des, deși cărbine. Dar nu era nici asta. Trezi copilul trimise la școală, dar nimic. Își controlează lista telefoane și agenda cu programul zilei Degeaba.

Soția era la serviciu nu putea s-o întrebe. el, în ultima zi de concediu, nu-și dădea se ce...

Privind îngândurat pe geam, constată că a ninge. Era prima ninsoare din anul acela. Fu se cerneau, orbitor de imaculați, mari, len Privi pe geam. Părculețele dintre blocuri c troienite. O mașină colorată făcea colțul pe lă magazinul alimentar cu autoservire.

Își puse sveterul și, cu mâinile în buzun ieși să se plimbe. În părculețul din spa blocului, câțiva tineri, elevi probabil, se jucau

Un bulgăre rățacit îl nimeri drept în
ri. Lentila se sparse într-o explozie de alb.
făcură „Hii” – și o luară la fugă.
r el merse mai departe, impasibil. Călca
a cu pași mari, cu ochii plini de lacrimi –
și lovitura îi ardeau sprânceana și obrazul

–, mergea, mușcându-și buzele până la sânge,
singur, nepereche, închis în sine, trecând
indiferent prin fantastica ninsoare, fără s-o
zărească, fără s-o simtă, cu ochelarii spărți și
măinile în buzunare.

aul tumanian

ce poate să însemne, pentru un tânăr înalt
și blond, un braț fracturat, legat cu o
șeșarță albă pe după gât, dacă nu un
o în drum către o nouă aventură? Cel puțin
putea să-l judece unii; dacă nu cumva cei
ulți. Pe stradă, în lumina crudă a dimineții,
relaxat, ba chiar cu o oarecare siguranță de
contrast cu mulțimea străzii, terorizată de
e a nu întârzia la serviciu. Brațul în ghips
entru el, poate, o extravaganță mai mare
barba-i în creștere – încă un semn că nu
ază nimănui nimic. Un setter lăsat liber din
trecut prin grilajul parcului, adulmecând
ncios tufe ici și colo, tot numai freamăt,
nd, cu siguranță, vreo schimbare la stăpânul
re să merite atenție. Decât, poate, în bine,
ată, când a mai dat peste el norocul să fie
i stradă la o oră atât de timpurie și lăsat să
în voie prin parc?

tânărul înalt și blond a fost la spital doar în
– cui nu i se poate întâmpla? Atât cât să i se
are peste braț o fâșie de tifon impregnată cu
– o operă aproape sculpturală. Cu nimic mai
nt decât să-i faci o vizită la spital unei rude cu
at bolnave. Dar de-ar fi fost să rămână acolo
ulte zile? Sau mai multe săptămâni?... Iată o
ire care s-ar putea pune oricând. (Să fi fost
păreră, sau peste capul tânărului blond, cu
le sportiv, a trecut o umbră?) Fiindcă, la fel
o nenorocire, o întrebare nu vine niciodată
ă... Acolo, la spital, s-ar lăsa oare sedus de
itoarea ordine de pe coridoare și din saloane,
ar găsi refugiu în ceea ce se vede dincolo de
e spitalului? Boschete desfrunzite, într-un
ător februarie fără zăpadă, clădirile și
le anexe, cu porți de metal, unde nimeni
niciodată văzut intrând sau ieșind? Curtea,
atât de bine cunoscute – după câteva
năni de ședere! – și totuși la fel de fără nume
ărările vieții?...

una din acele băraci, iată un oblon de lemn
) zăbătându-se un pic în vânt. Iar vântul
nd ici și colo vârtejuri de frunze uscate, afară,
crare. Toate acestea – o imagine într-o minte,
nu tocmai sănătoasă, foarte aproape, la
ță de o fereastră sau două... Fiindcă
ată nu poți să știi ce fel de salon e cel de
, cine locuiește acolo, mai mult sau mai
vremelnic. Ai putea privi vârtejurile de
uscate și să te întrebi dacă cel ce stă în
il de alături, în picioare la fereastră, dând
perdea la o parte, are totuși ochi să vadă...
nd te gândești că un biet vârtej de frunze
, în iarba la fel de uscată, ar putea să ia,
minte bolnavă, proporțiile unui uragan din
Dick, pentru cine l-a citit pe vremea când
că întreg la minte... Ca să nu mai spunem că,
i cel internat la spital pe mai multe
năni, să zicem, peste clădirile anexe, peste
le și boschetele desfrunzite – peste toate
ar putea să nu mai vină niciodată
vara...

atunci, să te vedem, tinere blond cu alură
vă, presupunând că ai fi și tu în cauză, din ce
de scamator îți vei scoate, pocnind din
e. Țăria să pui punct. Iară să intri în panică,
ânței că ziua de mâine te va scoate din impas
o dată, la fel ca de atâtea ori până acum.

și să-ți aduci brusc aminte cum era
pară, în copilărie. N-avea decât să vină boala,
cortegiul ei de răsfățuri din partea alor tăi.

TRASEU PREDESTINAT

Dar ce îți se putea întâmpla pe atunci? O
amigdalită? Un vărsat de vânt? Nici o clipă nu
te-a tulburat gândul că ar putea fi vorba de o
amenințare reală. Ce mai! – tocmai prin boală ai
fost de câteva ori (cel puțin!) în viață un
privilegiat. Dar cum? De astă dată lucrurile stau cu
totul altfel (și se poate revela brusc, în timp ce
setterul adulmecă înfrigurat tufișurile din parc).
Dacă mai admiți că boala te-ar putea plasa într-o
zonă privilegiată, fie și într-un sens foarte vag –
nici vorbă nu mai poate fi de răsfăț din partea
cuiva anume – atunci trebuie fie să știi exact până
unde poate merge cochetăria ta cu boala, fie să
accepti, o dată cu extravaganța, să-i zicem, a
situației, și ideea unei amenințări reale.

Și abia aici poți să simți, poate pentru prima
oară în viață, că ai devenit întrucâtva înțelegător cu
alții. Și, în mod paradoxal, abia simțind că poți să-
i înțelegi pe alții, să respingi, ce? Tocmai mila! De
pildă mila unei femei pentru bărbatul ei care, în
urma bolii, a încetat să mai fie bărbat. Tocmai tu
care, imaginându-ți că, o dată ajuns impotent, îți-ai
lua viața în clipa când medicul te va înștiința (cu
regret, bineînțeles) că nu mai e nici o speranță...
Nu că bărbăția poate să însemne și altceva decât
virilitate – toate astea-s baliverne! Dar abia atunci
ai putea să te întrebi – pe îndelete, fiindcă timpul ar
începe de bună seamă să-ți prisosească – ce fel de
alte relații ar putea să existe între un bărbat și o
femeie? Să ajungi oare până acolo, chiar și tânăr
fiind, încât să admiți că viața poate să rămână (într-
un fel) viață chiar și fără sex?... (În timp ce setterul
își continuă zburdălniciile din tufă în tufă, căutând
nebunește, ce? – poate tocmai o femelă?) Te
pomenești!... Căci boala, întocmai ca și corpul
imperfect, întocmai ca și urâtenia te plasează
într-o zonă tulburătoare a spiritului tău capricios,
apropiindu-te, într-un fel, de eternitate...

Așa-i că-i o adevărată tortură gândul că nu
întotdeauna poți să-ți verși amărăciunea dând iute

vina pe cineva sau pe ceva – un destin potrivit?
Cum de îți-ai putut închipui că toți se nasc cu noroc
pe lumea asta? Dar – ia stai! – te pomenești că
tocmai aici stă adevărata bărbăție: un destin
potrivnic care să nu te îngenuncheze! În parc, ai
stat pe o bancă o oră întreagă alături de o femeie și
nu i-ai atins decât mâna în timp ce ați vorbit vrute
și nevrute. Iar când a sosit clipa v-ați ridicat fără
frenesia de altă dată, știind, de astă dată, prea bine,
că drumul tău nu se va mai sfârși în patul ei, pur și
simplu pentru că n-ar mai avea nici un rost. Dar
s-ar putea totuși să ai noroc (într-un fel): purtarea
femeii față de tine să fie ireproșabilă: nici o
chemare către ceva ce nu mai poate să se întâmple,
nici o aluzie, nici o amintire din vremurile când
totul părea să fie normal. Trebuie să recunoaștem
că un asemenea noroc nu-i e dat oricui! E greu să
găsești femeia care, pe lângă atâtea momente de
tandrețe, să găsească în împreunare o agresivitate,
chiar și de nu prea lungă durată, care să i-o facă –
împreunarea, adică – indezirabilă, pentru că visele
ei din copilărie și din adolescență au îndepărtat-o
iremediabil către o irealitate căreia i s-a suprapus
ghinionul să nu întâlnească nici un bărbat care să
nu dorească să fie înainte de toate mascul...

Și de ce n-ar fi premeditare la mijloc când
tânărul cu brațul fracturat trebuie să parcurgă un
traseu anume în drum către cabinetul de chirurgie?
Văzând în jur ceea ce înfioară și descurajează, pe
coridoarele și pe aleile spitalului, poți să te
obișnuiești cu ideea că suferința te înconjoară
pretutindeni. Și dacă n-o vezi este pentru că **nu
vrei** s-o vezi. Dar acolo, pe coridoarele și pe aleile
spitalului, n-ai încotro. Bolnavi îți ies peste tot în
cale; bolnavi care nu mai au nimic de ascuns –
după ce, multă vreme, la rândul lor, au crezut în
normalitate. Dezalcoolizare, boli venerice,

perversiuni sexuale – oameni care arată ca toți
oamenii; doar că sunt de fapt măcinași pe
dinăuntru. Un pictor, un dirijor de orchestră
simfonică, un poet – se șușotește peste tot și, în
mare parte, afli totul numai din șoapte. Alcoolici și
perverși sexuali, SIDA. Cine suferă doar de cancer
și de inimă cu greu își poate stăpâni indignarea că
lumea e atât de putredă și nimeni nu întreprinde
nimic pentru purificare. Liniile încălțite de pe
pânză, poezia criptică, muzica concretă – toate
astea nu-s decât rezultatul toleranței față de
murdăria întinsă peste întreaga lume. Fiindcă ceea
ce produc drogații și perverșii este expus fără nici
o jenă în galeriile de pictură, se cântă cu
nerușinare prin sălile de concert, se tipărește cu
ușurință pe hârtie, pentru că – îți-o spun sufocați de
indignare cei de pe coridoarele și de pe aleile
spitalului – „hârtia rabdă orice“!

E oare timpul să te întorci acasă, tinere înalt și
blond, cu alură sportivă și brațul fracturat legat cu
șeșarță pe după gât? Setterul te va urma fără să
crâcnească, poți să fii sigur, nu? Pentru că el a
venit pe lume cu recunoștință în sufletul lui de
câine... Rămâne doar să aștepti ziua ultimului
drum la spital, când o asistentă drăguță îți va
scoate de pe braț opera sculpturală de ghips, pe
care câțiva prieteni au și apucat, cu voia ta,
bineînțeles, să-și aștearnă cu tușuri colorate
inscripțiile lor stupide...

Cu brațul eliberat (e doar un fel de a spune), te
vei simți oare tu însuși eliberat și te vei amesteca
în mulțimea stupid de zorită din fiecare dimineață
din fiecare anotimp, în drum către serviciu? Sau
traseul ales cu premeditare – sau, poate, cu
predestinare – în incinta spitalului îți va aminti, fie
și vag, de traseul ales de Alighieri prin cercurile
Infernului? El însuși un iremediabil bolnav de
geniu...

«CINCI FETE ALE MODERNITĂȚII»

de MARIAN BARBU

Implicat în învățământul universitar bucureștean, Matei Călinescu, mânat și de obligațiile didactice, dar și de nevoia presantă a comparatistului anglist, a procedat la redefinirea unor termeni, concepte și categorii estetice, operabile în dezbaterile de profil. Numai așa se motivează realele contribuții la rediscutarea termenului de **clasic** – pentru spațiul românesc și relațiile acestuia în timp cu barocul, cu mișcarea romantică, mergând până la accepțiile moderne ale „clasicului”. Încă atunci, în 1971, când apărea la Ed. Dacia din Cluj cartea **Clasicism, baroc romantism**, Matei Călinescu se afla, ca autor, în compania unor savanți precum G. Călinescu, Adrian Marino, Tudor Vianu.

O primă semnalare: termenul de **clasic**, cu o vechime apreciabilă în istoria limbajului de specialitate, este analizat prin prisma unei viziuni totale – de la etimologie, trecând prin toate tribulațiile semantice, în Europa sau în America, până la modernitate și manierism. Matei Călinescu crea astfel un studiu monografic al termenului, studiu în care întreprindea operații de caz, diferențiate de epoci istorice, pe preocupări la anumite națiuni sau cercetători, adesea la zi. Matei Călinescu obișnuia astfel să epuizeze orice posibilă întrebare sau să vină în întâmpinarea altora cu observații judicioase, docte, strict necesare. Aici se află secretul stilului său fluent, coerent și logic, cu vulte academice care frizează limpezimea și înțelesurile durabile.

De altfel, tendința de a limpezi oglinda retrovizoare a limbajului critic s-a încununat cu alte două cărți, în 1970 și 1972. Prima se intitula **Conceptul modern de poezie** (160 pagini) și se dorea o radiografie a domeniului – de la romantism la simbolism. Adică, după câteva preliminarilor teoretice – **Ce este poezia? Logica poeziei, Poezie și imaginație** ș.a. – urmau câteva demonstrații **pro domo** la creațiile lui E.A. Poe, Ch. Baudelaire, St. Mallarmé. În ediția a doua (330 pagini), subtitulată **de la romantism la avangardă**, Matei Călinescu își lărgeste orizontul analizei anterioare, urcând în timp și, chibzuind sub bătaia aceluiași reflector, alți termeni: **modernism, tradiție, antipoezie, suprarealism**. Exemplele nonșalante veneau de la Ezra Pound, T.S. Eliot, Apollinaire și alții.

Până aici doresc să se rețină că din cele zece cărți publicate în țară, patru dintre ele vizează în exclusivitate axa comparatistului (splendidă cartea din 1971, **Clasicismul european**). Iar dintre acestea, trei sunt pliate pe dezbaterile conceptului de **modernitate** (Cele două semnalate mai sus, plus **Eseuri despre literatura modernă**, 1970). Este astfel de domeniul evidenței că Matei Călinescu a pornit, în marea aventură a savantului, de la tinerețea și valoarea literaturii române, pe care a încadrat-o în Europa și apoi în lume. Iar acolo, unde a constatat că și în arena universală apele sunt tulburi, a intervenit cu același calm academic, limpezind pe cât îi stă în putință într-o viață de om.

Un intermezzo strict necesar (și fără comentarii). În eseu său despre **Conceptul modern de poezie**, carte apărută în colecție, alături de Roland Barthes (**Despre Racine**), Albert Camus (**Mitul lui Sisif**), Platon (**Lysis**), A. Schopenhauer (**Aforisme asupra înțelepciunii în viață**), Cesare Pavese (**Dialoguri cu Leuco. Eseuri despre mit**), Jean Paul Sartre (**Baudelaire**) sunt citați foarte mulți europeni; astăzi în cartea **Cinci fete ale modernității** sunt citați

foarte mulți americani.

Reuniți pentru prima dată în aceleași cadre ale dezbaterii, cei cinci termeni sunt: **modernism, avangardă, decadentă, kitsch, postmodernism**.

Pentru cercetătorul interesat, ca și pentru cititorul afabil, dezbaterea lui Matei Călinescu este mai mult decât bine primită. Mai întâi că problematica în sine pune din nou în ecuație relația și interferențele dintre tradiție și modernitate. Pe de altă parte, contextul cultural actual, agresat de politic și terfelit programatic de X și Y, primește o infuzie de idei și un model nealterat de discurs.

Pentru criticul sau teoreticianul de profesie, cartea lui Matei Călinescu ne apare ca o modalitate incitantă de confruntare, de declanșare a unor „polemici cordiale”. În același timp, prin analogie cu studiile anterioare ale profesorului din statul Indiana, Bloomington, se reperează ușor statornicia în aceleași tehnici de expunere. Nu întâmplător, mai sus atrăsesem atenția asupra studiilor din țară. Particularitățile scrisului mateian ar fi: a) expunerea logică, matematică, aproape de ipoteză, a unor idei, termeni, limbaje; b) demonstrația **sui generis** cu argumente din bibliografia de specialitate (vădite tendințe de epuizare a documentării fundamentale); c) concluzii lejere cu evidențierea perenității, dar și a capcanelor posibile.

Cum acești piloni stilistici specifici vârstei „americane” se întâlneau și în perioada românească, înseamnă că autorul n-a evoluat spectaculos, ci a aprofundat spectaculos. Revenirea sau recurența unui astfel de act critic au înregistrat-o într-un mod de distincție profesională nu numai Eugen Lovinescu, dar și G. Călinescu, modelele noastre tutelare.

Pentru termenul de **modernitate**, Matei Călinescu face incursiuni nu numai în plan literar și deductibil, estetic, ci și în conexe spații ale culturalului sau socialului – de la sociologie, la politic, diplomatic și filosofic. Cititorul român are astfel ocazia să înțeleagă nu numai istoria termenului, ci și valorizarea lui în diferite puncte ale globului, ca și pe cei care, nu odată, de-a lungul secolelor, și-au încrucișat opiniile **pro** sau **contra**.

Cei cinci termeni derivați dintr-o aceeași sferă – modernitatea –, sunt dispuși apoi prin evoluție

separată, până la câștigul de identitate. Actul de sondare și analiză al lui Matei Călinescu este trudnic cu vulte și rezerve, asemănător cu silința celui care comentează intrarea neologismelor într-o arie lingvistică. Curtoazia cercetării cere acribie diplomatică, intuiție, judecată multiplă, ierarhie convingătoare.

Cu aceste precizări, lectura cărții lui Matei Călinescu ne apare ca o desfătare a spiritului, ca un banchet de informații și idei, peste care tronează luminescența stilului (parcă apropiat de cel al lui Tudor Vianu).

Cât privește **avangarda**, se cuvine să inserăm studiile docte ale lui Adrian Marino, Ion Pop și Marin Mincu. Ele primesc acum o nouă investitură în țesătura comparatistă a lui Matei Călinescu. Rămâne de văzut în ce măsură contribuțiile literare **stricto sensu** pot coborî până-n Renaștere. Foarte interesant că Matei Călinescu accentuează – aici, ca și în cazul **decadenței** sau **kitsch-ului** – pe determinismul social. Embrionul mișcărilor a fost într-adevăr un fel de **contre vu**, dar literatura produsă s-a dorit o ruptură (declarată) cu tradiția (vezi manifestele, programele – cel puțin în Europa).

Ingenios ultimul capitol – **Despre postmodernism** (1986), căci clarifică, din altă perspectivă, celelalte limbaje de până aici. Deși, cum se va putea constata, **postmodernismul**, termen augmentat convingător de istoricul și filosoful Arnold Toynbee, a fost pronunțat cu aceeași specificitate de poetul american Randall Jarrell în 1946. Filosoful englez însă credea că începutul postmodernismului s-ar situa la mijlocul deceniului 1870. O resuscitare a termenului în Europa s-a produs după 1960, dată când Matei Călinescu observă ușor malițios că „orice lucru de valoare începe cu «post» – postmodern, postistoric, postuman”. Și adaugă: „În anii '60, soarta postmodernismului părea indisolubil legată de aceea a contraculturii, cu labirintul ei de carențe, adeseor contradictorii: anarhismul, antinomismul, „nou-gnoză”.

Meritul postmodernilor – de la arhitectură la pictură, poezie, teatru ș.a. – este de a-i găsi angajați în „**dezunificarea și desimplificarea** imaginii noastre despre trecut”. De aceea, estetica postmodernismului a fost descrisă drept esențialmente „citaționistă”. S-ar putea vedea aici un fel de cod, codificare sau chiar supracodificare „Printre mijloacele poetice, prin care se poate realiza o asemenea codificare multiplă – scrie apăsător Matei Călinescu – se numără aluzia și comentariul aluziv citat, referința jucăuș deformată sau inventivă remodelarea, transpunerea, anacronismul intenționat, amestecul a două sau mai multe moșteniri istorice sau stilistice”.

În concluzie, postmodernismul rămâne un electism rafinat, care acordă mai multă atenție părții decât întregului. Tobele și surlele pentru postmodernism au găsit chiar în spațiul american destule adversități, apropiat dacă nu și confundat cu **kitsch-ul** sau **camo-ul**.

Oricum, Matei Călinescu înclină să ne convingă că postmodernismul, deși derivat din **modern**, „poate părea uneori frate geamăn al avangardei, în special în versiunile ei nonminimaliste (de la școla metafizică a lui De Chirico la suprarealiști”).

Cu o familie de termeni, bogat ilustrată, în multiple feluri, profund și superior stilistic, cur sublinia elegant Mircea Martin în postfața cărții. Matei Călinescu revine acasă ca o albină. „Florile bibliografiei sale uimesc, fiind răspândite în cele mai diverse spații de cultură ale globului – Germania, Spania, Franța, Anglia, România, Italia și, desigur, S.U.A. Aparatul critic însuși cuprinde sute de note și o bibliografie critică pentru fiecare dintre termenii discutați adusă, pe cât posibil, la zi. Și în acest **codicil critic** se află seriozitatea și spiritul academic grav al analizelor întreprinse. (Pentru postmodernism, procedul l-am reținut și la alți cercetători recunoscuți – Linda Hutcheon, **The Politics of Postmodernism**, Davis Harvey, **The Condition of Postmodernism**, sau în antologii **Postmodernism and Japan**, alcătuită de Masa Miyoshi and H.D. Harootian – toate apărute în 1989).

EFFECTUL DE SOL I DEFECTUL DE APROPIERE

de CRISTIAN STAMATIOIU

Cea simptom al mentalității culturale românești, la vremea când Dan Stanca și cititorii săi fac deodată umbră planetei de loză, romanul sus-numitului autor, **Aripile anghelului Mihail** (Editura Nemira, București, 5), marchează depășirea unui prag psihologic, și fenomen are de altfel șansa de a se manifesta și alți vectori – a se vedea, de exemplu, Adrian Iu/Coaja lucrurilor... –, așa că ne vedem aici a fi eptăți să sperăm într-o semnificativă mișcare a ului spre o stare de excepțională... normalitate. Dacă este întâmplare sau chiar teza lui Laurențiu este viabilă și într-adevăr în literatura noastră fețele „generațiilor“ se ating în anii terminați cu „6“, iată că după șase (!) ani de la și de ersare, în anul de grație 1996, apar câteva acte e de nouă asumare (estetică) a momentului. sta este semnul că de acum vom avea poate ul și la altceva decât la ediții necenzurate, la ane de sertărași și la eroisme narative consumate în unor porți deschise. În fine, se pare că s-a depășit ul de incubație după care ochiul dobândește pectiva autocontemplării întregului ce-l conține, iri de alte mădulare, evident nevăzătoare.

Nivelurile prin care romanul **Aripile anghelului Mihail** acoperă aserțiunile de mai sus, tează un edificiu complet, în care cel mai puțin bil etaj este cel al **story**– lui, ce are însă insolitul destul de acroșant. Mult mai importantă se arată a modalitatea lui de cristalizare, ea închipuind o ctură cu finalitate simbolică dedusă dintr-o anșă a episoadelor hiperrealiste.

Pornind de la un presupus comunicat, nedifuzat și la urmă și aparținând Uniunii Ziariștilor esioniști, autorul reconstituie, printr-o tehnică de zle, destinul de mai mult de un an al ziaristului a Giugaru. Acesta își trăiește vremuirea printre ndele agresivități ale condiției de „animal social“ it); puterea sa de a rezista, până la un anumit ct, provenind din tentația de a-și echivala eriențele cu celebre modele culturale. Cercul care

il gătuie mai întâi este familia, formată dintr-o soție apatică, o cumnată „japână“ și un cumnat „pilangiu“, toți demni de tonurile neorealismului italian (cu varianta tardivă a **Patului conjugal...**); aroma spațiului urban ține de un lirism dur, optzecist, aflat într-o putrefacție subtilă, demnă de lumea Crailor, iar relaționarea intrasocială este o oglindire a metabolismului kafkian. Cu aceste filtre de culoare, neutra realitate rămâne tot inacceptabilă dar oricum agresivitatea ei este restrânsă, până când într-adevăr individul nu va mai avea nici o șansă.

Astfel Horia, despre care aflăm abia după 106 pagini că e „eroul“ slalomului existențial, ajunge să fie martorul unor fenomene anormale al căror impact este distorsionat de faptul că ele au loc într-un ambient oricum viciat de anormalitatea devenită lege. După ce încercase limita magicului, zburând precum Simon Magul, Horia asistă la proliferarea monstruoasă a „legendei“ lui Andrei, un fost nomenclaturist care se aruncase de pe Casa Poporului, la apariția și destructurarea unei mișcări de „underground“ nostalgic, la apariția cu adevărat a „omului nou“ născut din piatra seacă a construcțiilor neterminate din București și, împreună cu tatăl fostei sale prietene, Elis, este martorul minunii de la Patriarhie, unde Arhanghelul Mihail bătea din aripile sale pictate pe frescă prevestind boala antigravitațională care îi va ridica spre infinit pe „oamenii de piatră“. În acest punct al acumulării, puterea de sinteză a lui Horia este depășită, așa că urmează reversul: nebunia înțeleaptă și claustrarea în „viziunea vizuinii“ sale, localizată într-un bloc greu de găsit de colegii săi ziariști, veniți să vadă ce a produs absența de la îndatoriri a unui adevărat profesionist împătimit de meseria sa. Perplexitatea lor conduce și ea la renunțarea de a se mai face public acel proiectat comunicat U.Z.P., fapt care nu împiedică însă revenirea formală a acestuia în finalul romanului, unde printr-o simetrizare relativă el semnaleză un lucru obișnuit, dar puțin conștientizat: realitatea depășește ficțiunea!

Bineînțeles că o apropiere vulgar sainte-beuviană ar putea specula asupra raportului dintre condiția de ziarist a autorului și tribulațiile eroului românesc.

Pavel Șușară DESPRE STRUCTURA SALCĂMILOR

(Luceafărul nr. 5/1996)

„a sosit toamna“
asta e **Regula jocului**:
indiferent de topos
indiferent cine
intră în joc e obligat să știe:
(excepțiile nu se admit)
după vară – toamnă vine:
„în rest nimic deosebit...“
și acum să vă povestesc despre salcâmi
toamna seamănă cu poezii
galbeni
și-n pragul scrii și al dimineții
sunt vizitați foarte scurt de câini.
dar să mă spăl pe mâini
(știți, tocmai am reparat niște frigidere)
și să vă spun mai bine despre poezi
ei seamănă cu salcâmi
pentru că
au o structură a lor interioară
ce-i face bunăoară
să-și lepede repede-repede
toamna poemele
la diverse edituri
eu am avut șansa să mi le vâr în „Crater“
deși mă întreb: când voi țâșni cu lava,
a editurii sau a mea e slava?
c'est moi.
în rest nimic de citit.

Lucian Perța

Aici, preferăm însă a da o altă dimensiune acestui raport. Nu autorul își scrie eroul, ci delirul grafoman al lui Horia îl impresionează atât de tare pe autor (poate unul din vizitatorii propriului personaj), încât acesta își va redacta „reconstituirea“ exact în acea manieră: „...erau scrise în diagonală, fără a respecta dispunerea firească a rândurilor (...). Deși erau puține la număr, nu puteau fi puse în ordine, deoarece autorul lor, intenționat sau nu, scrisese în partea de sus a paginilor, ca o falsă numerotare, cifra opt“ (p.10). Deși se poate pune problema „cine scrie pe cine?“, faptul e doar un frumos artificiu care să permită, sub faldurile sale, o comprimare dureroasă a conflictului sacru-profan. Totul se petrece ca și cum o imensă greutate ar veni să plutească deasupra Bucureștiului, comprimând ecurile realității cacofonice într-o simfonie țipată a efectului de sol. De aici exploziile de mitologie contemporană sau de elemente ale stricte actualități. Dacă primele sunt în natura textului, celelalte distonează, fiind însă explicabile din cauza apropierei afective a autorului de evenimentele la zi. Acest dublu demers poate avea o percutanță deosebită la nivelul anului 1996, însă în perspectiva deceniului, pentru care parcă e scrisă cartea, ancorarea într-un real... jurnalistic devine un impediment, dar să sperăm că nu major. Oricum, parcă spre a scăpa tocmai teroarei realului, autorul ne oferă câteodată și mostre ale poieticității sale: „Lumina zgârcită desfăcu o stinghie în plafonul de nori și prin acea fisură coborî un abur auriu, neverosimil, ca o stafie a cerurilor“ (p.11).

Devenind un peisaj uman survolat de aripa Arhanghelului, Dan Stanca nu mai este dispus să reflecte, ci să sintetizeze, ceea ce îl aduce irevocabil în confreria prozatorilor importanți dar îi va cauza și mari neajunsuri cotidiene, de acum fiind dovedit public și cu probe (literare) că el este unul din ziariștii care gândește... dincolo de coloanele articolelor sale.

ÎN TRE RISIPIRE TRUPEAS

Absența gazdelor mele – care nu m-au așteptat în gara Geneva – m-a descumpănit. Mă aflam pentru întâia oară în lumea necunoscută a Vestului.

Câtva timp m-am plimbat de-a lungul peronului, privind clădirile din apropiere și vitrinele care începuseră să se lumineze deși nu coborâse încă noaptea, gândeam că gazdele mele, întâlnite întâmplător pe plaja de la Mamaia, de care nu mă lega nimic iar lor nu le inspiram nici o obligație, nu vor apare și că va trebui să mă descurc singur, cu un pașaport românesc în buzunar și atâția franci cât să-mi cumpăr o chiflă. Eram hotărât să-mi păstrez modul obișnuit de a aprecia evenimentele, adică să le ignor, și m-am îndreptat atras de o vitrină multicoloră de la capătul peronului – nu trăim într-o lume a stimulilor, cum a spus Alvin Toffler? – a unui magazin de jucării pentru copii. Nu încremenite și cenușii, ca în vitrinele bucureștene, ci acoperite cu smalluri vii și blănuri lucioase, mai toate cu mișcări sincope.

Era al doilea loc după acel spectacol de la Zürich, când, coborând din avion, am întâlnit explozia culorilor, autobuzele și cămășile și revistele atârinate în fața chioșcurilor, și firmele succedându-se în perspectiva străzii.

Acolo, la Zürich, a trebuit să părăsesc aeroportul, grăbindu-mă spre gară. Dar aici, la Geneva, în fața vitrinei cu jucării, am avut vreme să-mi amintesc propria-mi copilărie, de care nu mă despărțisem definitiv. Uitaseam chiar, dintr-o vocație a aspectelor contrarii, de propria-mi imagine coborând din tren, străbătând peronul deșert, închipuindu-mi că întălnesc zeci de fantome prietenoase, chiar admirative, ca într-un tablou suprarealist. Apoi, disperat, căutam din priviri firma Crucii roșii, unde aș fi găsit un prim adăpost.

Poate vitrina cu jucării mi-a rămas mai vie decât orașul însuși, Geneva oglindindu-se într-un lac străbătut de vapoare, sub un pod uriaș, împodobit cu un basoreliev monumental, pe care apar mai multe personaje necunoscute. Oricum, supraviețuirea mi-a fost asigurată, primind casă și masă fără să dau nimic în schimb. Fusesem în țara mea în situații asemănătoare încât lipsa muncii și a răsplății cuvenite nu m-a stânenit fără s-o fi putut ignora. În linia mari, occidentalii s-au purtat admirabil, dar nici eu nu am pornit din noaptea comunismului către lumea liberă cu pretenții absurde sau cu complexe de superioritate. Aveam o creștinească înțelegere pentru slăbiciunile altora, fără ca dragostea de aproape să îmi subrezească dorința de afirmare proprie.

Întâlnirea cu directorul Institutului de istoria artei din Geneva a fost una oarecare. Nu îmi mai amintesc înfățișarea sa, nici decorul în care am schimbat cele câteva cuvinte convenționale. Probabil a gândit – ceea ce am presupus și eu – că invitația pe care mi-a trimis-o pentru a traversa cortina de fier era pur formală, cu caracter caritativ. Important pentru ceea ce am reușit să realizez a fost circuitul de studiu pe care mi l-a propus în Elveția Romandă, încredințându-mă unuia din apropiații săi, un tânăr bulgar masiv, cu obraji buclăși și înguști, a cărui imagine mi se suprapune în minte cu aceea a actorului Philippe Noiret. Lui Stefcu – așa se numea colegul meu – nu i-am cunoscut niciodată adevărata fire deoarece am fost puțină vreme împreună. Oricum era foarte binevoitor, cred că avea mare însemnătate faptul că amândoi veneam din Est și că el avusese iar eu aveam de luptat cu o lume ascultând de alte legi, pe altă treaptă de civilizație. Cu siguranță însă că el depășise acest stadiu deoarece, la poarta institutului, îl aștepta o mașină elegantă, pe ale cărei perne m-am întins fericit. Și-a aprins o țigară scumpă și m-a asigurat că nu vom avea probleme traversând Elveția Romandă după itinerariul stabilit. Eram oaspetele său. Mi-a arătat o uriașă valiză neagră în fundul mașinii și a adăugat că îmi stătea la dispoziție

de PAVEL CHIHAI

pentru a fotografia piesele pe care le-aș fi considerat mai interesante.

Stefcu evadase de un deceniu din Bulgaria, fusese muzeograf sau paznic de muzeu și cred că lucra și în cercetare, dar dialogurile noastre nu au căpătat o coloratură profesională. Mi-am dat chiar seama că aceste discuții l-ar fi plictisit și, instinctiv, l-am cruțat de confesiunile mele într-o regiune înfrumusețată de atâtea vestigii.

Misterul prea buneii sale stări mi s-a lămurit, atunci când, la plecare, într-un cadru de ușă, pe fațada somptuoasă a unui chalet, o doamnă, cu câteva decenii mai în vârstă decât binefăcătorul meu, l-a sărutat cu o patimă împărtășită. Oricum, găsise posibilitatea supraviețuirii. Stefcu era simpatic, avea humor și privea cu ochi sculptori chelnărițele care ne serveau surzătoare. Am discutat mai mult despre femei decât despre monumentele de artă medievală. Gustam voluptatea paturilor rustice din hanurile în care poposiseră probabil și eroii din Zauberberg, găseam admirabil faptul că o singură familie asigura serviciile unui astfel de adăpost primitiv și invidiam sănătatea acestor oameni de munte, harnici, îmbujorați la față. Realizam, totodată, eu și Stefcu, calitățile și cusururile lumii noastre care ne confereau altă identitate. Printre altele, un mod mai sentimental de a privi pe cei din jur.

Îmi amintesc de mica localitate Sion, cu vârful stâncos al castelului Tourbillon și biserica din secolul al XII-lea, unde am admirat un incunabul, din care un fragment s-a rătăcit în Transilvania. Dar nu pot preciza ziua în care am poposit la castelul de La Sarraz, deși s-ar fi convenit să rețin data acestui eveniment important din viața mea. Oricum, se lăsa noaptea peste vărfurile crenelate ale cetății când Mercedes-ul nostru, care străbătuse valea unor dealuri împădurite, a fost întâmpinat de ferestrele luminate ale așezării. Merseserăm câteva ore bune și Stefcu îmi vorbea deja de prietenul său, administratorul castelului care, prevenit, ne invitase la cină. Îmi vorbea privind-mă complice, ridicând mâinile de pe volan, prefigurând gestul de a-și trage în față prepelețele fripte și fazanii împodobiți cu propriul penaj, cana uriașă cu vin roșu.

Ne-am aflat apoi într-o curte largă, înconjurată de metereze, în fața unei intrări monumentale. Trebuie să fi fost orele opt seara, poate mai mult. Am căutat din ochi capela și am descoperit-o lângă fațada castelului, cu o rozetă colorată deasupra portalului. Urmărindu-mi privirile, colegul meu, care se grăbea să coboare, a înțeles:

– O.K. a spus el. Mergem întâi în capelă.

A crezut că la mijloc era un interes științific și prietenia îl îndemna să îmi satisfacă această dorință, deși i se citea pe chip nostalgia pentru cina pe care o bănuia îmbelșugată.

Nu înțelegea. Mă aflam într-o stare deosebită și aceasta din momentul în care, pătruns într-o lume necunoscută, trebuia să înfrunt nu numai adversitățile dar și convingerea că ele nu îmi vor risipi identitatea. Eram ca și în momentele din viață în care mă aflasem singur în fața morții, ca atunci când, doisprezece ani mai târziu, L-am căutat pe Iisus în capela spitalului unde mi se pusese un sever diagnostic. Și în Elveția, îmi amintesc, mă îndepărtam de cei ce mă însoțeau, când îi întâlneam chipul, și îngenunchiam, chemându-l îndurarea. Mă despărțeam bucuros de semenii pentru a-L întâlni. În lumina altarelor uitam rătăcirea prin lumea străină, pe care mi-o premeditasem altfel. Numai atunci mi se limpezeau activitățile inutile, exprimarea stângace, înfumurarea gândului de a-mi întemeia nemurirea aici, pe pământ. Despărțindu-mă de mine îmi chemam liniște. Amuțeau cele din jur, apoi eu, cel care doream să într-un fel sau altul. Dincolo de obsesia morții, întâlnită odată cu conștiința vieții, când mi s-a făcut cunoscut sub ce lege îmi este dat să trăiesc. Ajungând, uneori, la pacea, la înțelesul Cuvântului. Îmblânzind furtunile, înălțând aripi, desprinzându-mi privirile de pe rănile sângerânde. Adâncindu-mă în tăcere.

Atunci știam că Dumnezeu mă va ajuta, deoarece Moise tăcând, Dumnezeu i-a spus: „Ce strigi către mine?” Știam că liniștea îmi va împietri ființa în eternitate și nu va mai rămâne din mine decât chipul omului ideal, așa cum l-a văzut Michelangelo. Departe de cei dragi, de amintiri, morminte, de propriul trecut și iubirea de sine.

În capela castelului din La Sarraz era aproape întuneric. Descopeream doar colonetele gotice și icoanele vechi, ale căror culori și aureole sclipitoare înăvâneau obscuritatea absidelor. Am îngenunchiat în fața altarului și m-am rugat lui Iisus să-mi întărească credința, apoi, pornind spre ieșire, mi-am aruncat privirile spre tablourile și sculpturile care înăvâneau locușul. Și atunci, în lumina de betelă a lumânărilor, mi s-a dezvăluit un mormânt de piatră ciudat, cum mai văzusem nicicând. Era statuia funerară a unui cavaler medieval, dar nu înfățișat, ca de obicei, la 35 de ani, vârsta morții pământeste a lui Iisus, ci dincolo de viață, așa cum se afla în pământ, adică în întregime gol, cu carnea căzută în neputința putreziciunii.

Viermi lungi îi devorau trupul, lăsând urmele trecerii lor, iar broaștele acelorași întunecimi, ale păcatului și ale morții, îi acopereau lacome, porțile vieții, gura și sexul.

Inscripția destăinuia anul morții, 1460, și numele celui care fusese bailliu-ul (ofițer de sabie sau judecător, cel care hotăra dreptatea în numele regelui sau al unui senior), François de La Sarraz, întins fără vesminte pe dala sarcofagului, cu capul sprijinit pe perna întuită de patru scoici, din aceeași lume a adâncimilor. Lângă trup se aflau sculptate soția și fiica sa, în prețioase rochii de aparat, cu cofaure înalte, iar în fața mormântului, pe două piedestale fiii săi, în armuri masive, cu centuri cavaleresti și scuturi heraldice. Încât cavalerul, înfățișat în transis cum se numește această risipire subpământeană părea și mai respingător alături de familia sa în plină strălucire.

De ce oare am rămas nemișcat nu știu câtă vreme încercând să îmi apropiu taina acestor sculpturi? Și înțeleg ceea ce au vrut să exprime cei ce l-au conceput astfel? O imagine străină dar pe care o bănuiam în mine, fără să mi-o mărturisesc, atunci când trupul mi se afla robii bolii sau somnului, când părăsit de conștiința firească mi se iveau aceli întunecimi cu animale oarbe și lunecoase.

Îmi amintesc: am ridicat brațul, ca și când aș fi

SI NEMURIRE

intenția să notez ceva sau să mă încredințez că încă viu, dar am rămas cu el suspendat, eu mi făcând parte din acea lume incremenită și dată aparținând capelei creștine, locului unde amintea de dănuirea spiritului în eternitate. Prezența unui cadavru într-un locaș împodobit de artă și credincioși, într-o grădină. Un defunct ale cărui urme dispăruseră, cum se cuvenea, de-a lungul timpului, a secolelor. Zvârlit în lumina zilei ca o urie nedorită.

Un trup care cunoscuse spasmele agoniei, lupta în noaptea. Păstrând încă moliciunea vieții din care eu ca viermii, întins pe lespeda de piatră. De care simțeam aproape, deși îmi auzeam bătăile inimii, căldura care îmi alerga prin artere, gândurile, gândurile care îmi totuși argumentele supraviețuirii, gândurile luminate, gândurile consolatoare. Singur, în fața unui trup orb. Ca și trupul meu, pe care l-am pierdut uneori străin. Luptam, ca și lumina slabă a zilei, cu întunericul. Ca razele prinzându-se de umbrele nicele argintate, de ramele icoanelor, de umbrele bronzate ale mormântului bailli-ului François de La Sarra. Într-o tăcere grea în care am rămas într-un târziu, nu știu după câtă vreme, în fața colegului meu Stefcu.

Cu toată întârzierea noastră, administratorul muzeului a fost foarte amabil. Am petrecut o seară lungă în încăperile uriașe, cu tapițerii de epocă, am stat la o masă lungă, plină de bunătăți, dar nu am uitat trupul în decompoziție a cavalerului de La Sarra, în legătură cu care am pus atâtea întrebări, am cerut Stefcu m-a privit dojenitor. Generos, ca de obicei, mi-a făcut mai multe fotografii, cu detaliile pe care i le-am indicat, propunându-mi chiar să pozez în fața mormântului, ceea ce, bineînțeles, am refuzat.

Reîntors la Geneva, m-am adâncit în studiul acestui monument, al familiei de La Sarra, a genealogiei și domeniile lor, de care nu se știe prea mulți istorici. Doar Jurgis Baltrušaitis a produs această sculptură în istoricul dezvoltării decompoziției și o leagă de tema „înălțării celor trei vii și trei morți”, precum și de originea indiană Varlaam și Ioasaf E.H. Jurgis Baltrušaitis susține că reprezentările celor trei deși în tranșis au fost inspirate de efigii (reprezentând pe regii sau demnitari englezi în viață), alăturea trupurilor lor în descompunere. Erwin Panofsky adaugă că această efigie sublinia poziția socială, rangul defunctului care rămânea nealterat în timp.

După ce am citit în biblioteca Institutului din Geneva texte legate de imaginile medievale în artă, am ajuns la concluzia că Georges Duby se referă la cel mai mult de adevăr. El scrie că Biserica medievală înfățișase această decădere trupească pentru a arăta că este consecința plăcerilor efemere, invitându-l pe om să se conducă la o conduită creștină. Statuile funerare arătau că starea trupului după moarte sunt un avertisment celor ce folosesc privilegiul existenței în alte condiții decât cele cuvenite.

Am pus mai departe întrebarea: cui se adresa mesajul? Urmărea, în general, convertirea tuturor păcătoșilor, sau a unor anumite categorii, a căror mântuire, atunci, la mijlocul secolului al XIV-lea, nu se realiza decât corespunzătoare de către mediile sociale?

Cercetând semnificația frescei reprezentând „înălțarea dintre cei trei vii și trei morți”, precum și „înălțarea contemporane care o înconjoară, din fața Santo din Pisa, apoi a poemei lui Konrad von Marburg „Răsplata lumii”, în sfârșit citind pe Jurgis Baltrušaitis, franciscanul Fra Domenico Cavalca, Fra Giovanni Pico della Mirandola sau Jacopo Passavanti, mi-am dat seama că reprezentările corupției erau în artă apar în pictură, sculptură și artele minore ca mijloc de înfrânare a unor tendințe de emancipare a valorilor de sub autoritatea Bisericii catolice și a tradițiilor sale tradiționale. Biserica a încercat,

printr-un sever mesaj, să recâștige pe cei înstrăinați de ea, punându-le înaintea imaginea risipirii lor, în care trupul este văduvit de spirit, asemănător pământului orb. Privit în perspectivă, acest conflict între un conservatorism, adversar al schimbărilor, pe de-o parte, și tendințele de emancipare ale unei categorii sociale, orientată către noi valori, pe de alta, ne destăinuie mutații relevante într-o epocă de prefaceri hotărâtoare în mentalitatea vest-europeană.

Aceste concluzii mi s-au conturat în săptămânile următoare, când am rămas în Geneva, protejat de o familie de vechi cărturari, apoi la Kunsthistorisches Institut din Florența, unde am fost invitat pentru câteva conferințe. Care mi-au fost recompensate peste așteptări, permițându-mi să plec la Paris, pentru a mă înscrie la doctorat, ceea ce îmi propusese încă de la plecarea din țară.

Când m-am prezentat profesorului Louis Grodecki, directorul meu de teză, de la Sorbona, pentru a stabili împreună subiectul lucrării, i-am propus inițial un material despre cele două Prerenașteri din Țara Românească, din cel de al doilea deceniu al secolului al XVI-lea și de la mijlocul secolului al XVII-lea.

— Îmi este foarte greu, chiar imposibil, mi-a spus profesorul Grodecki, să vă dau indicații bibliografice pentru un spațiu cultural pe care nu îl cunosc. Și apoi calificativul! Cum să apreciez o teză ale cărei argumente nu le pot verifica?

Puteam să gândesc eu însumi la aceste aspecte, dar nu mă puteam lăsa pradă remușcărilor, deoarece profesorul îmi aștepta un subiect legat de evoluția artei medievale din occident. Am rămas descumpănit, gândind cu invidie la cei ce putuseră călători, studia și cerceta monumente în toată Europa. Și atunci, însuși acest sentiment de descurajare, de umilință a condiției mele mi-a trezit în minte imaginea statuii din capela castelului din La Sarraz.

— Ideea de nemurire și decompoziție în evul mediu, am propus, privindul inspirat. Și i-am relatat în câteva cuvinte ciudata mea întâlnire.

— Admirabil, este o temă puțin cercetată, de care unii s-au ocupat mai mult în trecut. Oricum, profesorul Pierre Chauvin ține un curs despre ideea morții în evul mediu și va fi de asemenea foarte interesant de lucrarea dumată.

Am reușit să capăt o bursă pentru Cité Universitaire, prin generoasa amabilitate a profesorului Grodecki, unde locuiau studenți și doctoranzi străini, mult mai tineri ca mine. Veniturile mele erau foarte modeste și la ora dejunului, care mă găsea de cele mai multe ori la Bibliotheque Nationale, îmi ofeream un sandwich subțire, privind prin geamurile bistrourilor, colegii americani cum luau foarte în serios acest ritual. Înghițeam sandwichul în porții mărunte, gândind că este absurd să doresc mai mult decât ceea ce soarta îmi oferise. În fața bibliotecii era o rotundă de verdeață, cu bănci de fier din secolul trecut și o prezență luminoasă de copii mici și porumbei.

După ce se lăsa noaptea lucram și în cămin, în camera mea, spațioasă dar mobilată sumar, încă mai depersonalizată decât o cameră de hotel. Singur, între pereții lipsiți de orice podoabă, priveam pe fereastră șirul neîntrerupt de camioane care traversau bulevardul Jourdain. Tinerii mei colegi se întâlneau în holul clădirii, unde se aflau fotolii comode, și priveau ecranele televizoarelor.

Mă împrietenisem cu un negru nigerian, vecinul meu de cameră, care studia influența artei africane asupra pictorilor din secolul al XIX-lea, dar care era adesea preocupat de vizitele unei conaționale, cu ochi sclipitori, plini de îndrăzneală și un zâmbet care îi pune în valoare o dantură superbă.

Această tânără fată de culoare, care lucra într-o butică de mode, ne întrebușta adesea dialogurile, dintre cele mai interesante. Mă retrăgeam în camera mea sub privirile jumătate rușinate, jumătate

ARTĂ ARHIMEDICĂ

de IOAN VIERU

Înțelesuri, transfigurări, timp și spațiu, simplificări în arta Marilenei Preda-Sânc

Emoție și opțiune, în egală măsură, nimic altceva nu mi se pare mai definitoriu pentru relația care adâncește dincolo de frontiera timpului. Dincolo de un prezent a cărui continuitate se lasă dramatic întrezărită. Un timp nu întotdeauna precis, evadat din vidul istoric, citit continuu de cei care s-au înțeles pe ei înșiși așa, cum i-ar fi înțeles pe alții. Despre un asemenea timp (al nostru) nu vor spune nimic nici „obiectele”, nici perfecțiunea cotidiană. Poate că astăzi, mai mult ca oricând, oceanele se retrag din muzeele și bibliotecile lumii.

Pastă sau Gyps, Body-art, Imagine Video sau Fotografie, Desen sau Proiecții – imediatul caută reverberațiile Începutului. După Țuculescu sau Dali, poate că însăși lumea a intrat într-un impas. Imaginea a ajuns pară a scriiturii, ruptură atât de greu acceptată de un trecut neînțeles. Nu întâmplător Arta pare să fie, din când în când, adevărata forță a Timpului.

Univers văzut, om pulverizat de amănunte. Această artă arhimedică vindecă Fragmentul. De unde-i vine, totuși, desăvârșirea, când ea neagă fundamentele, explicitul tot mai productiv? Academii de Artă vor trebui să fie altceva decât denunțarea curajului. Cei care sunt față în față nu știu nimic despre acest univers pulverizat. Eroii interiorității au orbit.

Trăim într-o căutare a obârșiilor. Cromatica așezărilor fascinează prin iluminare. Un fel de poem al visatei simplități, adus într-un neașteptat prim-plan al timpului. Deloc întâmplător, dar cât va rezista atenția epocii? Aceste imagini sunt deasupra cuvântului sau pânzei, salvând suflu dintâi. Marea artă nu alienează.

Marilena Preda-Sânc mi se pare a fi unul dintre cei mai importanți artiști români de astăzi.

complice ale amicului, dar lectura nu prea mergea deoarece modul zgomotos în care își manifesta sentimentele perechea nigeriană, țipetele neomenești și bufniturile în pereții camerei îmi compromiteau studiul. Nu știu dacă mă cuprindea indignarea sau invidia, oricum îmi evocam corpul suplu și mâinile lungi ale fetei, lipite de rochia colantă, când își întâlnea prietenul, apoi ochii înflăcărați încercând să exprime și oarecare jenă pentru ceea ce știa că îmi este cunoscut.

De câteva ori, vecinul m-a ispitit, privindul-mă peste ochelari:

— Aș putea să-ți fac cunoștință, dacă vrei! Lucie nu e mofturoasă!

I-am dat de înțeles că nu stau strălucit cu banii (ceea ce la Paris nimeni nu mărturiseste). Apoi, fără să fiu laș, simțeam o ușoară panică pentru securitatea mea trupească și misterele necunoscute ale Africii.

După câtăva vreme, a trebuit să mă întorc în țară, fără să îmi fi încheiat cercetările, lecturile, însemnările. Am continuat totuși să lucrez cu materialul adunat și cu prețiosul concurs al profesorului Louis Grodecki. Doctoratul l-am susținut doi ani mai târziu, în 1973, în fața unor profesori de înalt prestigiu. Atunci, în vreme ce îmi desfășuram argumentele, mi-a apărut, pe neașteptate, între mine și examinatorii mei, sculptura cu trupul sfărțecat de viermi a cavalerului François de La Sarra, amintindu-mi nu numai ființa mea păcătoasă și pieritoare ci și de înălțimea gândurilor, de nemurire.

robert șerban

ODYSSEX

nu există biografie care să nu fi refuzat
cel puțin o porție de cărnați
și când spun asta mă gândesc la cititorii din zonă
ce stau cruciți în fața poemului
din spatele crenelurilor de mătase
le observ patimile și lipsurile
văd cum așteaptă cuvintele transparente
prin care se intuiește mărinimia mea și sexul tău

pe vremea aceea mi se spunea Țambric
aveam genunchi somalezi
și vroiam să mă fac pinguin
oglindea pe care o așezam pe vârful piciorului
să-mi verific imaginația
mi-a adus noroc chiar în ziua în care s-a spart
și în care am găsit sub izmene și maicuri de piele
o carte cu femei

între cei care știu și cei care caută
focul de tabără mistuie cauciucuri uzate
sub ochii mei domnișoare bătrâne
desenează contururi pe asfalt
– uncori avem impresia că bărbații sunt fericiți
și atunci trebuie să imortalizăm
creta nu e furată
am primit-o de la directorul școlii

violam zilnic
corespondența vecinilor
dar nu din curiozitate
cu apă caldă dezlipeam timbrele de pe scrisori
le uscam pe calorifer și apoi le dăruiam iubitei
mele Diana
singura din bloc care avea clasor și început de fapte

era brunetă eram ubicuu
erau primele semne care s-au arătat

ne sărutam puțin câte puțin
printre grilajele ce ne despărteau balcoanele
și lucrul acesta se reflecta în carnetul de note
doar la sport și la limba română
eram de 10

pe marginea ștrandului Diana privea mingea
mai rotundă și mai lucioasă decât chelia lui
Shakespeare
– ștrandul e un cavou de pe buza căruia
pământul a fost furat
când plouă sau când se schimbă apa
e singurul loc din oraș unde se aude cum chiorăie
viața

anul următor Diana a primit un costum de baie din
două piese
eu locuiam în alt cartier plin de gropi și de bălți

– nu ești ministru să ai bodyguard
deși ursitoarele așa ți-au ursit
dar până atunci bagă la târtăcuță că singurul corp
de pază
ți-e trupul
nu mai striga la mine sau la maică-ta
dacă te bați cu vreunu
caută-i barba plexul ficatul și lovește-l scurt
ești destul de mare
apără-te singur

metafizica mea personală posedă
ciorapi chiloți cămașă pantaloni și două perechi de
pantofi
cu talpă de talpă
nu mi-am permis niciodată luxul de a avea dușmani
este la fel de obositor ca drumul spre casă
de la o femeie superbă dar paralizată

sexul în sine e sec
chiar dacă cel slab mustește tot timpul
prima dată am vomitat de plăcere
ea m-a mângâiat și m-a șters cu un prosop umed
precauțiile și experiențele se plătesc

nu alege nu sta pe gânduri
fă-o

citesc cu creionu-ntră dinți
strâng ritmat
și textul curge prin zonele fierbinți
felia de mămăligă rotunjită cu ața
hrănește din plin

o moarte râvnită toată viața
inimioara buzelor abia mai pâlpâie
nu nu nu nu nu nu nu
încet încet se vede orizontul pe care l-am intuit
înaintea lecturii

cu ciocolată nu poți înșela foamea
ci doar femeia

căutătorii de perle râdeau la filmele cu grași
oceanul era aspru la suprafață
putea fi o zi liberă și uscată
cum numai boala știe să dăruiască
semințe negre de floare prăjită scuipate printre
dinți
burțile artiștilor au închis în ele
pentru o secundă
aerul și lucrurile lumești
atunci când am atins-o dintr-o greșală calculată
intens
happy-end-ul ne-a surprins spiritele și materia într-o
erecție
de proporții

am ieșit din sacul de dormit
ca un fluture din gogoasă
întâi o mână
cealaltă
pectoralii
pântecul
și
încet
încet
picioarele
seara mă culcasem copil iar soarele mă trezise
bărbat
nu am știut cum o cheamă
nu am aflat niciodată
nu spun povești
visul e o scurtătură a nopții către dimineață
asta-i tot ce mi-a lăsat scris cu
ruj pe oglindă

pe obraji lacrimile creșteau puțin câte puțin
până când au făcut burtă și
bum
în buzunarul de la piept îmi căutam batista
ca pe un cuțit

purta cu obstinație verigheta pe mâna dreaptă
singurul lucru pe care nu m-a lăsat să i-l scot

cearcănele erau mai colorate
cearșafurile parcă și cle
– e singura artă descoperită
cu vârful degetelor și al limbii
închide ochii și uită-te prin pleoape
e altfel decât prin vizor sau prin gaura cheii
aruncă sare în elizeu aruncă nisip și pietre
uită laptele pe care l-ai supt
ești un trocar în căutare de carne repetă asta
eram în căutare de carne
și de la o halcă la alta îmi descopeream
gustul mirosul auzul pipăitul

cu Irina am făcut dragoste de ziua unui prieten
în bucătărie
am blocat ușa cu un taburet am deșurubat becul
ne-am dezbrăcat ici-colea
totul a fost atât de fulgerător încât ca a zis că
mai
am deschis ușa de la frigider să o văd mai bine
și să o țin minte
goangele roșcate clipeau pe linoleu
cheful se ținea în câteva bluesuri
nu mai e timp pentru păcate
într-o tigaie sfârâie cartofii
sânii tăi ca două mâini neterminate
colcăie singurătatea de prietenii cu nervii-n putere
pe limba mea stă pasărea nopții
care va pieri odată cu saliva

după fiecare poză în care trebuia să zâmbesc
eram convins că voi muri în scurt timp
rememoram atunci ființele și obiectele de care
fusesem îndrăgostit
până când mi se umezeau palmele
amintirea este ca o bombă căzută în mal
poate face explozie oricând

– a cunoaște amănunțele unei femei
înainte de a o iubi
e mai rău decât a fi primul sub linie

ce dorință mai puternică
decât a avea
palmele mari uriașe mai mari
decât mingea decât sânii sau fața
palme cu care să-mi acopăr neputințele
să-mi apăr orgoliile și prieteniiile

perfectiunea începe de la vârfurile unghiilor
șlefuite
cu dinții cu limba cu buzele umede și asimetric
diamante ce încheie degetele urâțite
de sferele de piele și de cauciuc
ei
da
noduroase lungi puternice
și-au ales un șef fără amprente
primul care simte toamna în oase
doar el adulmecă prăpăstiile trupului străin
prăvălit alături
fiară sau miel
după cum bate soarele în diamante

frica nu seamănă cu nimic
este ca mirosul de pâine caldă
libertatea nu îți pune în față nici-un ciob de oglindă
în care să-ți poți face măcar freza
stai pe balcon
pe bancă
pe bulevardul revoluției
și pătimesti ca un bou la jugul întâmplărilor
tinerețea are nevoie de glas-papir
altfel flutură ca un steag
sprijinit de gardul proaspăt vopsit
dai cu degetul te uiți te strâmbi și apoi te ștergi
flamura bleagă

– un mare secret
trebuie păstrat de două persoane
de nu
va plesni ca un sân mușcat de urzici
– bătrânul Grig ar spune că asta e de fapt
misterul vieții
– bătrânul Grig nu există

INFLUENȚE POLITICE

de CLAUDIA ENE

Cele trei puteri politice în statul de drept nu ne administrează numai viața economică și socială, ci și modul de a gândi și de a vorbi. Căci personajele politice impun o dată cu ideile și acțiunile lor și o anumită mentalitate și un mod specific de exprimare a acesteia. Altfel spus, limbajul politic influențează în mod direct vorbirea omului obișnuit, mai ales în perioadele în care omul de rând nu a primit prin sistemul de învățământ o formație intelectuală solidă și o cultură corespunzătoare, care să-i permită să fie mai puțin influențabil. De pildă, în vremea noastră de tranziție, se poate constata că anumite vorbe și sintagme au fost repede mimate de vorbitorul comun, nu neapărat din dorința de a fi cu vocabularul la zi, dar mai ales dintr-un impuls ne-conștient spre imitație. Cuvinte precum **dezamorsarea** sau **escaladarea** au intrat imediat în bagajul de termeni ai muncitorilor greviști de exemplu, care, preluând vorbirea partenerilor lor de discuție (reprezentanții Guvernului), nu mai concep să vorbească despre **rezolvarea** sau **intensificarea** conflictului de muncă, ci numai despre **dezamorsarea** sau **escaladarea** acestui tip de conflict. Aproape același lucru s-a întâmplat și cu concepte ca **tranziție**, **reformă**, **conomie de piață**. Acestea, prin repetarea lor până la sațiu de către reprezentanții Puterii, dar și ai Opoziției, au ajuns acum pe buzele fiecăruia dintre noi, chiar dacă mulți dintre cei care se consideră îndreptățiți să vehiculeze noțiunile cu pricina nu prea știu exact care este sensul lor firesc. Dar asta s-a întâmplat dintotdeauna, doar cuvintele au fost altele, și să nu uităm că înainte de '89, se învăteau în creierii politicianilor comuniști și ai românului obișnuit concepte precum **muncă**, **clasă muncitoare**, **întărire a României spre comunism**, **societate socialistă multilateral dezvoltată** ș.a., cu aceeași obsesivă frecvență cu care vorbim astăzi de tranziție, reformă... etc. Pentru că se pare că în orice sistem politic există un cod lingvistic specific, determinat de o anumită ideologie și de o anumită mentalitate dincolo de codul etern durabil al limbii. Unul dintre pericolele preluării imitative a codului lingvistic propus de politicieni stă în aceea că, omul de rând, nepreluând selectiv vorbirea mai-marilor cetății, se pricopsește și cu greșelile de limbă, mai mult sau mai puțin originale, pe care obișnuiesc să le facă aceștia. Mai mult decât la nivelul sensului cuvântului, lucrul despre care vorbesc este evident la nivelul sensului frazei și al modului de construire a unui enunț. Exemple în acest sens, săptămână viitoare.

În ilustrat cu reproduceri după lucrări de Gheorghe Zărnescu (sculptură), Mihai Chiuaru, Ion Lăzureanu și Ovidiu Marciuc (pictură)

despre...

MERIRI ARDELENEȘTI

de AL. CISTELECAN

cu un înflăcărat „cuvânt înainte“ al lui Ioan Alexandru se deschide **Povara de albastru**, debutul mureșanului Hancu (Ed. Tipomur, Târgu-Mureș). În obișnuitul său ton exaltat, ce se revarsă legrabă în versetele simpatetice decât în așteptate cumpănite, poetul exclamă cu o încredințată certitudine ce se sprijină, totuși, în exactitate, pe o încredințată certitudine „este limpede, strunită cu o țintă precisă precum toată poezia noastră, prinsoasă de bucurie și recunoștință la Dumnezeu“. Aurel Hancu e, într-adevăr, un poet al credinței, trăită mai curând prin credință decât prin fervori și parcursând, pe aproape tot cursul poeziei ardelenene. El o ia de la Goga, îngânând cu sfială imnica evocativă a lui Goga, pe aceleași teme și aceeași cadență: „Când tui se nvață orice zbor/ și-oricărui vis în cale-o stea/ poruncă neclintită și izvor/ împlinirea celui care vrea// sub brațul tău tinere lumini/ cum aurul sporește vara-n câmp/ când floarea face ochii mai senini/ și ai lucrarea i-o prezice“ etc. (**Dascălul**). Poetul blagian, inclusiv cu decalcuri de topică, este obligatoriu: „Cade ploaie, cade foaie/ e gândul și te-ndoae// stele-n ceruri, stele, gându-i flacăra cu ele//...// focuri ard pe-n vatră/ greu e gândul ca de piatră/ și se foiește-n spume/ ca și gândul fără nume“ (**Fără nume**). Poezia de strană a lui Ioan Alexandru, trăgând spre explicitarea catehetică a exegeza de predică a simbolului, e și ea o poezie mereu reactivată: „...// sărutul pune-n haos sensul/ și sens el dă ca să învingă Totul/ cu el se învârtă poezia/ și prin el viața/ și se învârtă rostul// sărutul este axul de geneză/ e ura unui lumi curate/ Iubirea-n el și peste el e pace/ în dăruire, pace, bunătate.// Pieire e-n el laș și vinovat/ respinge-l ca pe-o gravă/ și respinge-l ca să nu fii apostat/ și fii

conștient că nu e din iubire“ (**Sărutul**). În fine, spre a ajunge la capătul acestui curs scurt al poeziei ardelenene, dăm și peste elegia iluminată a lui Ion Horea, ea însăși torcând un fir blagian: „.../ vatră blândă de lumină/ te-ai retras în întințim/ plânge clopotu-n vecernii/ când sub geana ta venim//...// dacă e durere-n lume / dacă toate-n lume pier./ Subpădure, vei rămâne/ colo sus la Domnu-n cer“ etc. (**Subpădure**).

Aurel Hancu e, fără îndoială, un docil ucenic al ardelenismului smerit și înflorat, cântăreț după canoane impuse de notorietățile transilvane. Dar toate aceste influențe, altfel asumate deliberat, cu o religiozitate de „școală“, nu sunt decât mlădieri ale unui profund sentiment cristic, revărsat când în imnuri ale creației („O, spic înalt și darnic și frumos./ tu porți cu tine chipul lui Christos./ în fiecare bob, fărăosebire./ nentâmpină pecetea de iubire“ – **Cântecul verii**), când în rugăciuni în care pietatea stă alături de fervență („Adu-Ți aminte, Doamne, de chinul de pe cruce/ cum nu a fost durere la Tine să nu urce//...// în lacrimi și durere ne-ai renăscut curat/ ne-ai pus în drepturi nouă, pe toți ne-ai înfiat./ Adu-Ți aminte, Doamne, ca să-mi rezervi și mie/ un loc de fericire-n a Ta Împărăție“ – **Memento**). Riscul unei expresii trenante, alunecând de la umbra unui prestigiu poetic la fascinația unei retorici, e adesea (dar nu totdeauna) atenuat de sinceritatea iluminării, de vibrația interiorizată (dar, alteori, „predicată“) în fața misterului.

În piesele lui mai bune, acolo unde influențele sunt mai decantate, Aurel Hancu e un poet al prezenței cristice, al întâlnirii tainice dintre creator și făptură. O undă franciscană străbate poemele sale în care creația exultă fericită, mărturisind grația care o copleșește.

În căutarea poeziei (XXVII)

TEME LIBERE ȘI TEME DATE

de DAN-SILVIU BOERESCU

Hârtia e scumpă, spațiile tipografice costă și ele cât ochii din cap, sponsorii sunt uneori ciufuți – și, totuși, lumea se înghesuie să scrie, să publice, să scoată volume și să accedă în paginile celor câteva reviste literare serioase. În aceste condiții, tinerii scriitori vor totul dintr-o dată. Răbdare n-au avut niciodată, de ce-ar avea-o acum? Se supravaluează ei? Desigur. O carieră, un (re)nume nu se fac așa, peste noapte, nu? Pentru că talentul să poată fi validat de operă trebuie să lași timpul să treacă peste tine – de la juma' de centenar în sus – , tocindu-te/ cizelându-te/ îngropându-te. Pierzându-ți umorul dacă notorietatea o cere... Acesta nu e stilul meu, v-ați dat seama. Și, sper, nu va fi niciodată, chiar de voi ajunge în capul lucrurilor. Nu voi accepta teme date, nu mă voi cuminți, îi voi face pe mulți să se supere pe mine. Pe mine și pe cei care mi-au dat „din greșală” undă verde. (Îi absolv, pe această cale, de orice vină.) La o adică, nu voi mai scrie deloc decât să scriu aiurea-pliticos pe gustul lumii. Deci nu vă mirați dacă într-o bună zi nu veți mai citi una sau alta din rubricile pe care le semnez ici-colo. Deocamdată, însă, trecând peste nervii de primăvară în sfârșit înviați și peste cuvenitele inflamații retorice, vă ofer o incursiune ternă, plicticoasă, la limita ilizibilului – așa ca să vă arăt cum nu vreau să scriu, indiferent de urmări – în lumea cărților care continuă să-mi sosească pe diverse căi...

1. Nicolae Coande – ÎN MARGINE (Ed. Ramuri, Craiova, 1995). Volum premiat la concursul de debut inițiat de Fundația RAMURI și de Fundația Bibliotecii Franceze OMNIA. Juriul concursului de debut a fost format din Gabriel Chifu, Romulus Diaconescu și Marius Ghica. Cartea este prefăcută de Liviu Antonesei, care zice că „la 32 de ani, Nicolae Coande este, în același timp, și foarte profund și încă neobișnuit de tânăr”. El poate fi „poetul care vine”. El vine – aflu de pe coperta IV – din Osica de Sus (Olt) și face chestia asta de la 23 septembrie 1962. O face în diferite reviste („Ramuri”, „Timpul”, „Convorbiri literare” ș.a.m.d.). Destul de bine. El scrie poezie. Mie-mi place că se privește cu suficientă detașare și autoironie – nu ca un clasic în viață, deci! De exemplu: „câteva propoziții bine simțite perfecte aici pe pământ – unde poetul s-a sinucis aruncându-se/ în cer/ pentru lectorii mei abrutizați de idealuri/ sfârșind în alcool și prostituție legală”. Deși nu ocolește metafizica, el afirmă că nu vom găsi „nimic din aerul tare al înălțimilor în poemele «sale»”. El. Cum „care el”? Poetul.

2. Sever Negrescu – CLOPOTUL DE ROUĂ (Ed. Calende, Pitești, 1995). Părintele Sever din Ieșelnița – Mehedinți „scrie o poezie adevărată” (Ana Blandiana)... „sobră și spiritualizată, dar niciodată rece” (Alex Ștefănescu). Adevăr grăiesc vouă, enoriașilor poeziei, indiferent de parohia literară de care aparțineți: lucrurile stau întocmai ca pe coperta IV! Ce aș mai putea adăuga? Că îndoiala își face și ea loc în sufletul blândului prelat: „Unde stă lumina/ la om sau la Dumnezeu/ ce este credința/ obosesc și-mi pare greu”? (Doamne, apără și păzește de un pic de erezie!) Că, pe măsură ce înaintează în text ca-ntr-o scriptură apocrifă sentimentul neidentificării de sine se amplifică exponențial: „Al cui sunt Doamne eu/ rădăcină-n cer cu fructe în pământ/ al Neamului sau poate-al Tău/ sau poate... nici nu sunt”? Și se combină, imprevizibil de simpatic (în alt context aș fi spus/ scris de-a dreptul „haios”!), cu ceva instinct ludic: „Bat și eu gândul la fund/ să facă un ou/ Dumnezeu șade răsând/ pe cugetul meu”? (Părintele își mai râde și el în barbă, deh!) Că, la urma urmelor, oameni suntem cu toții și plămada din care ne-am întrupat – unii, metatextual – e cum e și că, dacă ne ticăloșim din când în când (ca mine, în rubrica de față), El nu se supără pre noi și ne zice „Bată-vă să vă bată, puii mei literați, că tare-mi sunteți simpatici când vă mai

dați și voi în petec, așa, de-un pamplezir!” El. Cum „Care El”? Păi, poetul.

3. Ilie Olaru-Delavulpești – DIALECTICA UMBREI (Ed. Insert, București, 1996). Din prefața editorului Co(n)st(ant)in(n) Stan aflăm câteva detalii interesante despre viața și opera poetului. Viața începe în satul Vulpești, comuna Dobroteasa-Olt, de unde vor mai fi pornit înspre literatură și poetul Anghel Dumbrăveanu (colegul meu de birou) și prozatorul Ion Lică – (ghici!) Vulpești. Opera începe editorial la fix vârsta lui Arghezi (e drept, cuvinte-le nu sunt chiar așa de bine potrivite, dar, oricum, coincidența rămâne). În curs de apariție din bogata creație delavulpeșteană mai sunt vreo 8 (opt) volume: maxime și cugetări, proză umoristică și scurtă, poezie bis, nuvele și-un roman SF, roman pur și simplu, bașca niște piese de teatru. Eroarea autorului este că nu scrie și critică de întâmpinare și lasă pe toți nepricipuții s-o facă așa cum o fac (eu). Fostul membru al cenaclului Ministerului de Interne este, totuși, un poet care merită atenția organelor specializate ale recepției literare. El scrie, bunăoară: „Ca semn de recunoaștere/ voi purta mantia poetului/ răstignit între cuvinte/ rostite în limba română”. Cum „care poet”? El.

4. Doina Ispirescu – PRIVIND ÎN OCHI ABISUL (Ed. Vremea, București, 1995). Nu știu mare lucru despre poetă și prefăcutorul, Barbu Cioculescu, nu mă ajută prea mult în acest sens, trimitându-mă doar către „o deschidere, rară în lirica feminină, spre muzica atât a lucrurilor cât și a semnelor, cu perceperea fiorului intim al bobului de nisip, cât și a «unghiei timpului»”. Deși poeta este o excelentă practiciană a stomatologiei (mi se șoptește), nu cred că frumoasele aprecieri de mai înainte s-ai datorat numai harului indubitabil cu care Doina Ispirescu își anesteziază pacienții, le omoară nervii, le extrage măselele de minte sau le daurește gura cu plombe de efect. Mai degrabă, efluviile lirice din sensibilul cuvânt introductiv au ca motivație deloc ocult-extractivă arta indiscutabilă cu care poeta își îndeplinește obiectivul „zero carii” în compunerea versurilor sale. Iată, de pildă, sensibilă notație a unei viziuni de Noiembrie: „În Valea Roșie se așează/ fum amăgitor – năluci albastre/ se ridică din pumnul celui/ ce strivește gândul gata le zbor”. Cum continuarea aparent pesimistă este realizată în registrul grav al unei angoase nenumite dar având o certă legătură cu obiectul muncii poetei – „O gură ca de rechin mușcă/ din înnoptarea de noiembrie” – ea ar putea fi echilibrată de inefabilul său complement: „Îngrijii-vă dantura/ veți zâmbi cu toată gura!” (text apocrif). Cum „care gură”? Păi, gura Lu Poetului.

5. Daciela Rotaru – PERECHE SINGURĂȚII (Ed. Prier, Drobeta Turnu-Severin, 1996, 42 poezii cu 24 reproduceri după Marc Chagall, în viziunea grafică a Ilenei Roman). Blonda poetă mehedinteană a reușit să-și apropie dintru bun început sufragiile iubitorilor de frumos, ale unor autori lirici de mare anvergură estetică. Astfel, la lansare, Cezar Ivănescu i-a descris poezia într-o manieră atât de flatantă cum, cred, doar Gabriela Crețan („cea mai mare descoperire a poeziei europene de la Saint-John Perse încoace”) va fi mai beneficil în timp. În plus, pe coperta IV (obsesia mea la volumele de azi!), autorul Nori-lor și cumnatu. Dacielei (calități deloc incompatibile), Petru Creția, notează: „Iată un glas nou, izvorât ca toate glasurile cu adevărat noi, din tăcere...”. Se obișnuiește în asemenea cazuri să formulezi câte o rezervă, ori ca să nu pari naiv, ori ca să nu da poetului cine știe ce exces de avânt. Eu n-an formulez nici o rezervă, ar fi cum aș vrea să găsesc cu tot dinadinsul cusuri craterelor lumii” Copleșit, la rândul-mi, de emoție, îmi trag puțin sufletul și citez câte ceva din stihurile selenare ale Dacielei (prenumele e, în sine, o poezie! Rotaru: „Era pădurea ca o rană/ cu păsăr răsucite-n ram/ iar tu purtai cămăși de rouă – sărutul ce-ți eram” (catrenul favorit al lui Ceza Ivănescu). Fără doar și poate, poezie. Cum „care poezie”? Poezie dincolo de cuvânt, epifanie la piciorul românesc al podului construit de Apolodor din Damasc. Și nu întâmplător Daciela, întru regăsirea specificului național, pe un picior de plai, pe-o gură de rai. Cum „car Rai”?

Cam acestea ar fi, în linii mici și mo. povestea răzvrătirii mele într-un pahar cu apă De Dunăre, de Dâmboviță, de Argeș, de Olt și d alte izvoare ale poeziei contemporane. Mi s-cerut – de către vocea rațiunii („Vezi și tu Dane, că mulți se supără...”) – să-mi mă temperez elanul distructiv, s-ascult d comandamentele nescrise ale unei politici literare conciliante... Și uite ce-am făcut! Mi-am mai ridicat în cap un număr de poeți, critic prieteni, rude, cunoștințe și alte rotițe al angrenajului cultural. De parcă nu mi-ar fi fost deschși ochii la timp! De bună seamă, nu m mai fac bine niciodată și, vorba unui prieten „cine mă iubește, mă iubește și-așa”. Poeți adică. Cum „care poeți”?

UB ZODIA TEMPERANTEI

de ȘTEFAN ION GHILIMESCU

Nici anul trecut, la împlinirea a 110 ani de la nașterea lui Mateiu I. Caragiale, nici anul acesta la cei 60 de ani de la moartea sa, viața literară românească nu a făcut nici un pas în a-și aminti de marele scriitor, necum să-l prezinte într-un mod pertinent – cum ar fi fost poate cazul – în legătură cu locul pe care el îl ocupă în Istoria Literaturii Române, acela, fără îndoială, de întemeietor al prozei artistice de tip nou. În schimb, în acești ani s-a realizat un film, **Craii de Curtea-Veche**, în regia lui Ștefan Veroiu, un film care participă – din câte știu – chiar la această oră la celebrul festival de la Cannes. Însă cu o singură floare – și aceea în grădina – nu se face primăvară! În acest context, cartea lui Ion Haineș, **Mateiu I. Caragiale comentat**, apărută la Editura Roza Vânturilor, București, 1995, trebuie apreciată cu mai multă atenție decât pare a fi rodul unei iubiri și al unei cunoașteri a operei maestrului cărora decada epocii ceaușiste, care vedea în Mateiu I. Caragiale „un reacționar, un scriitor cu o gândire în urmă cu trecutul, al unui ideal de viață arcaic, anacronic”, nu le-a nivelat înălțimea și atins puritatea. Demersul exegetic este interesant, ușor pedant al lui Ion Haineș pleacă de la constatarea că opera lui Mateiu este destul de puțin cunoscută de noile generații, că el a scris și manualele școlare rezervându-i în viața sa, ca să nu mai vorbim de situația logică mai mult decât neconcludentă a lui Mateiu, în contrast cu locul de frunte pe care îl ocupă în realitate, între marile valori ale literaturii române interbelice.

Cartea este structurată: **cuvânt înainte, cronologic, antologie de texte, comentarii, aprecieri critice, bibliografie**, care amintește seria de comentarii **„Introducere în opera lui... pe care le-a girat o vreme la Editura Minerva, și, mai nou, ne trimite din nou la seria de Texte comentate scoase de la Albatros, atât de necesare.**

Și să aiba ambiții disproporționate, acest

Mateiu I. Caragiale, comentat de Ion Haineș, pare a se plia pe ideea că, la granița dintre constituirea exegezei și deconstituirea operei, critica spune totdeauna mai bine decât literatura. Pe ce drum o apucă exegetul, ce cărări despice și cum se folosește de accidentele reliefului, ori se lasă furat de mirajul oazelor virgine de la orizont, nu vom fi niciodată lămurii îndeajuns, fiindcă autorul – un lucid măsurat – nu aleargă atât după sublimitate, cât caută prilejul de a discuta despre lucruri îndeobște știute. Pe urmele lui Perpessicius, care în celebra prefață la ediția de **Opere** (1936) considera că Mateiu „este el însuși eroul, în egală valoare, al celei mai prețioase din operele sale nescrise: *Viața sa*”, Ion Haineș crede că înțelegerea omului luminează laturi ascunse ale operei, văzută aceasta din urmă ca o compensație în plan ideal, al marilor zbateri și neliniști a eșecurilor din planul real”. Mateiu-omul, în viziunea contemporanilor (E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Vianu, Perpessicius), constituie materia analitică pe care se bazează concluzia apodictică a autorului (concluzie nu complet străină rețelei unei anume grile psihologizante, respinsă însă de alți exegeți): „Pentru că realitatea (condiția sa socială și biologică) îi refuză aspirația (idealitatea unei lumi superioare, aristocratice) Mateiu I. Caragiale își inventează un personaj, o ținută, un stil. Pentru el tipul de dandy este o formă a inconformismului, iar modelele sale aparțin unei influențe livrești, unei familii de spirite în sânul căreia critica a recunoscut pe Edgar Poe, Brummel și Barbey d'Aureville, ca și pe contele Villiers de l'Isle – Adam, la care putem adăuga și numele lui Baudelaire, sau pe acela al lui Marcel Proust”. În genere, această observație subsumează la toate palierele analitice opera mateină. Pe de altă parte, după simpla aparență a titlului cărții sale, ne așteptăm ca Ion Haineș să acorde o oarecare credit exegeticilor mai noi ai lui Mateiu care văd în **Remember, Craii de Curtea-Veche și Sub pecetea tainei un triptic în care vorbește un singur personaj în trei ipostaze diferite** (vezi Alexandru George, **Mateiu I. Caragiale**, Editura Minerva, București, 1981). Urmând pe Șerban Cioculescu și Ovidiu Cotruș, Ion Haineș pare a fi adversarul **componentei realiste** a operei mateine, ignorând pur și simplu ca și aceștia romanul cu final pierdut sau „suspendat” care este „Sub pecetea tainei”. E păcat, cu atât mai mult cu cât, referindu-se în trecut la volumul **Pajere**, Ion Haineș observase pertinent că portretele de doamne și domnițe de altă dată fuseseră desenate de Mateiu acolo în linii mai dure,

„de un realism împins până la grotesc și caricatural”. Nu, dară, din cauza atrofierii simțului specific nu vede Ion Haineș componenta „telurică” din scrisul lui Mateiu, ci grație „programului” clasicizant, tributar prejudecății operei încheiate, rotunde. Dacă poezia a reprezentat pentru Mateiu, așa cum arată Ion Haineș, **pregătirea pentru marea operă, Craii de Curtea-Veche, nu mai puțin povestirea Remember, ca fază intermediară, anunța capodopera** (p. 34). Ion Haineș consideră, în esență, că povestirea aceasta nu e decât un pretext pentru confesiunile scriitorului și care conturează portretul moral al prozatorului însuși. Vorbind despre „realitatea care-i oferă tânărilor povestitor un crâmpci de roman, care-i satisface pe deplin cerința de taină fără sfârșit”, exegetul sintonează cu Alexandru George, care observa, împingând constatarea, în urma unei analize briante a **Crailor...**, încă și mai departe, că Mateiu pregătea încă de pe atunci marea inovație narativă – atât de apropiată și totuși „contrară” spiritului proustian (în realitate, dezagregarea prozei narative de tip clasic): **romanul prin eu**. Dacă Ion Haineș încă ezită, considerând **Remember** „o nuvelă exemplară, ce se înscrie într-o vecinătate literară a decadentismului european”, peste circa 20 de pagini, referindu-se la **Craii...** autorul remarcă deslușit atât plăcerea secretă a lui Mateiu de a se proiecta în personajele sale cât și strategiile compromiterii prozei obiective; de unde **caracterul liric, poetic, muzical al Crailor...**, greu de remis vreunui gen literar anume. Pentru Ion Haineș, povestitorului din **Craii...** – **personaj distinct** realizează prin cele trei personaje „o inițiere în cunoaștere, atât pe plan ideal, înalt, nobil (călăuze fiindu-i Pașadia și Pantazi), cât și în planul trivial, vulgar, demonic (călăuză fiind Pirgu...)”. Prin ei Povestitorul (s.a.) urcă sau coboară treptele cunoașterii care, în esență, sunt trei. Cele trei „hagialăcuri”, descrise în capitoul al doilea al romanului, reprezintă, de fapt, **călătoria în timp** (s.n.) în acel **scump nouă și nostalgic între toate veac al XVIII-lea, veacul binecuvântat, veacul cel din urmă al bunului plac și al bunului gust**, evocat cu evlavie și cu o reculegere mistică de Pașadia, **călătoria în spațiu** (s.n.), într-o natură poetică, imaginară, de vis, evocată cu melancolică încântare de Pantazi, și **călătoria în realitate** (s.n.), în viață, în lumea pestriță a periferiei Bucureștiului, a cârciumilor și a **adevăraților Arnoteni**, al cărei ideal intermediar este Pirgu.

Scrisă atent, curat, cu plăcere, în toate subzodii temperanței, cartea lui Ion Haineș (scoasă în condiții grafice deosebite) este de la un capăt la altul un frumos omagiu adus memoriei primului promotor al balcanismului în literatura română.

UN ROMÂN LA HOLLYWOOD - JEAN NEGULESCU

de MANUELA CERNAT

Spre sfârșitul anului 1952, regizorul este „împrumutat” studiourilor „Metro-Goldwin Mayer” pentru un film cu titlu indigest: *The Town and Mrs Mc Cheshoney* (Orașul și dna Mc Cheshoney) numit până la urmă *Scandal at Scourie* (Scandal la Scourie): peripețiile adopțiunii unei fetițe catolice de către un cuplu de canadieni protestanți. Scenariul cam convențional este salvat, ca întotdeauna, de ingeniozitatea regizorului, de mâna lui sigură în dirijarea actorilor Greer Garson, Agnes Moorhead, Walter Pidgeon. Critica salută cu caldă simpatie noua pledoarie a cineastului întru apărarea unor valori scumpe sufletului său – toleranța, înțelegerea pentru suferința aproapelui, respectul opțiunii individuale. În imposibilitatea de a ști ce se petrece cu propria familie într-o Românie nemilos zăvorâtă îndărătul Cortinei de Fier, Negulescu nu-și poate imagina cât de departe a mers acolo încălcarea acestor fundamentale drepturi umane.

La Hollywood, Jean își instalează biroul personal în somptuosul bungalow pus la dispoziție de direcție în incinta studiourilor „Fox”: „O minunăție de lux și confort! Camera de lucru o mobilasem cu vechi piese rustice englezești; mai dispuneam de un dormitor ca să-mi pot face siesta, de o sală de baie dotată cu un duș strașnic, de o bucătărie bine echipată cu aparatură electrică și decorată cu un tapet semnat de Steinberg, precum și de o sufragerie cu un dulap în perete unde să pot depozita peste o sută de sticle cu vin sau alte lichori!”

În 1952, la București, familia lui își vinde lucrurile în Tâlcioac ca să poată supraviețui. După ce soțul ei este arestat și condamnat la ani grei de temniță pentru o culpă evident imaginară, Sabina, fiica ei Ileana și nepoțelul de numai patru luni sunt zvârliți afară din vila de la șosea construită cu atâta trudă și sacrificii². Sabina se refugiază în Groapa Floreasca unde milostiv, un țigan tâmplar o

adăpostește în magazia lui de scule. Aici vor locui opt ani. Ileana se mută la socri. Cinci persoane într-o singură încăpere. Socrul, invalid de război, și-a lăsat un picior pe frontul de Vest. Când, din rațiuni de origine socială „nesănătoasă” i se ia și amărâta de pensie, moare de inimă rea.

În România înfemeul intoleranței are un nume: dictatura proletariatului. În Statele Unite, calvarul țării din răsăritul Europei începe să fie cunoscut, dar conștiința încărcată a politicienilor, vinovați de a le fi oferit pe tavă lui Stalin, îi îndeamnă să adopte tactica struțului. Lui Jean noul război rece i se pare tot atât de aberant și monstruos ca un conflict armat. Dar nu revolta lui va schimba fața lumii. O vreme a încercat să ia contact cu cei de acasă prin ambasade, prin ziariști, prin persoane influente de pe lângă Departamentul de Stat. Într-un târziu s-a resemnat și a renunțat. Chiar dacă poartă în suflet o rană mereu deschisă, chiar dacă în fiecare seară, când închide ochii, pe ecranul memoriei îi apare – ca o icoană – imaginea mamei... Îmbătrânită, înlăcrimată și tot ceea ce face îl duce cu gândul la România. Chiar și noul decupaj la care lucrează, superproducția *Titanic*, grandioasă reconstituire a celui mai groaznic și inexplicabil naufragiu al secolului. Își amintește că prin anii 1932-1933, Sabina i-a scris despre succesul avut la București de o piesă inspirată de acel tragic eveniment. Da, da... parcă îi spunea *Titanic Vals*... Numele autorului nu și-l amintește și nici scrisoarea n-o mai găsește. Erau anii debutului săi în cinema când se tot muta dintr-o garsonieră în alta.

În termeni estetici, *Titanic* marchează fără îndoială apogeul carierei sale, chiar dacă ulterior **Cum să te măriți cu un milionar** sau **Tăticul Picioare Lungi** se vor bucura de o egală celebritate. Laureat cu două Oscaruri, pentru cel mai bun scenariu și pentru cel mai bun story, *Titanic* aliază detașarea stilului documentar cu febrilitatea unei ficțiuni impecabil conduse,

rigoarea reconstituirii cu încărcătura emotivă unor destine simbolice. Aparatul explorează în detaliu măruntaiele pachebotului, căutându-i parcă punctele nevralgice, întârzie îndelung pe chipul pasagerilor, căutând parcă semnele premonitor ale destinului. Nu întâmplător, în plină ofensivă Technicolorului, regizorul optează pentru alt negru, mai potrivit atmosferei de sumbră fatalitate mai adecvat tragediei. *Titanic* inaugurează o strălucire filonul „catastrofic” al cinematografului american și mondial. În opinia multor specialiști din 1958³ Veșnic în căutare de pariuri, Negulescu realizează acum un tur de forță de natură tehnic. Tocmai el, partizanul înfocat al filmărilor în exterior și în locație, insistă de astă dată **absolut totul** să se realizeze în studio cu machouri și efecte speciale. Răul de mare îndurat la bordul Transatlanticului „Berengaria” în urmă cu un secol de veac când a părăsit Europa, l-a lăsat pe veci de poșta de a mai pune piciorul pe puntea unui vas Prin mixarea savantă a cadrelor filmate separat și obține iluzia peisajului marin. Și într-adevăr efectul final este de o uimitoare autenticitate. Ni o clipă spectatorul nu simte artificial. Obsedan rămân gravate în memoria lui imagini pachebotului luncând lin pe linia orizontului spre întâlnirea cu moartea albă, secvența de coșmar coliziunii, panica generală în contrast cu calm nefiresc al saloanelor de clasa I unde orchestra continuă să cânte, sfâșietoarele opțiuni cuplurilor care preferă să moară împreună și, final, cufundarea sub clar de lună, într-un ocean calm și în vreme ce victimele rămase la bord intonează resemnate psalmul „Mai aproape de tine Doamne”.

1. *Drum printre stele*, p. 128
2. *În ea se instalează abuziv, luând-o în folosință cu mobilier cu tot, demnitarul de partid la Popescu Puțuri. În prezent în aceeași viață locuiește, tot abuziv, Traian Bănescu, fost ministru în guvernul Roman și membru marcant al P.L. care refuză să facă schimb cu proprietara de dreapta imobilului niciodată naționalizat.*
3. *Night to Remember* (O noapte de neuitat) regia lui Roy Baker, pe un scenariu de Elia Ambler, care în 1944 colaborase cu Negulescu *Un sicriu pentru Dimitrios*

teatru

UN DRUM ÎNCHIS ÎN «CRONICUL VÂRSTELOR»

de MARINELA ȚEPUȘ

«P

roducția» de regizori a A.T.P.-ului pare cu adevărat prodigioasă în ultima vreme. Au terminat facultatea, în 1995, 14 sau 15 studenți. Asemenea se va întâmpla și în acest an. Că este bine, că este rău – nu ne putem da seama pentru că încă nu au o personalitate bine definită. Sigur că fiind destul de mulți – multe (este curioasă „năvală” fetelor în acest teritoriu artistic ce părea de mult și definitiv cucerit de bărbați), iar porțile teatrelor deschise „tinereții” – unii dintre ei au reușit să monteze pe scene profesioniste încă din timpul studenției. Câteva nume au fost impuse; în jurul lor s-a făcut destulă vâlvă, s-au creat mituri după modelul Hollywood, dar cu mai puțină pricepere, intuiția anumitor critici dovedindu-se uneori aproape flască. După un debut „promițător”, „excepțional”, „tinerele talente” – încununat și cu destule premii la diferite festivaluri mai puțin sau mai puțin internaționale – par să gliseze irevocabil în masa amorfă a mediocrității. O altă categorie de regizori debutanți aparține din start acestei zone. Nu au un

contur distinct și nu au o cultură suficient de solidă încât să găsească un drum spre afirmare. Pentru producții anonime pe diverse scene ale țării, neînțelegând că arta nu suportă parveniri, că este nevoie de energie, de sacrificiu și de talent...

Alice Barb (studentă în anul al IV-lea, clasa conf. univ. Cristian Hadjiculea) pare să facă parte dintr-o a treia secțiune, destul de puțin numeroasă, a tradorilor posedatei de actul creației. Nu este o ficțiune a criticii (deși s-a mai scris despre examenele ei); există cu adevărat, căutându-se pe sine în spațiul acesta strâmt și efemer al teatrului. Au ajutat-o anii petrecuți pe scenă ca actriță; o ajută discreția cu care își zămislește spectacolele ca într-un joc de puzzle. „Privește înapoi cu mânie” de John Osborne – nu constituie suportul unui spectacol grandios cu multă figurație, mișcare, lumină, decor sofisticat creat cu pompă pe vreo mare scenă a Bucureștilor, ci se „ascunde” cuminte la „Casandra”, locul de drept al studenților A.T.F. Piesa, deși foarte cunoscută, nu pare să mai trezească interes astăzi. De aceea tână regizoare

realizează un decupaj coerent, bine ancorat în unei axe principale, oricând viabile: nos copilăriei; imposibilitatea de a o regăsi într-o lui „nebună”, fără idealuri, fără speranțe. Personaj „renunță” la revoltă, trăind mai mult sentimentul cumplit al neputinței, al inutilității, căută continuu refugiu într-un trecut iluzoriu.

O distribuție neașteptată îl aduce pe Geo Ivașcu (Jimmy) – vedetă de-acum cu dovede calități burlesc-comice – în ipostaza unui „tâ furios”, dezorientat, trăind puternic zădărnici fiecărei clipe. El își împlineste „eroul” cu rafin și subtile nuanțe, creând impresia autenticității Subtila intuiție a direcției de scenă dezvăluie as multiplele mijloace de expresie ale unui actor extrem de talentat, extrem de tenace – prea puțin folosit până acum în acest registru dramatic. Unei bune alegeri și unei bune coordonări scenice se datorează și evoluția Anei Ioana Macz (Alison), constituind o prezență fragilă, aproape ireală, încărcată cu o nebănuită emoție. Nu f deloc notă discordantă tânărul student Vic Vurtejanu (Cliff) – aflat abia în anul al II-lea A.T.F., clasa prof. univ. Dem Rădulescu – de viață unui personaj greoi, docil, dar extrem sensibil, credibil până la ultima replică. Mai puțin convingătoare se dovedește Irena Ilie (Heller) exagerând pe alocuri, dar având și momente adevărată dăruire. Apariția copilului Vlă Ilenco înțelege gândul regizoarei, creștinătatea stilistică a spectacolului printr-o simetrie poate, necesară. Pentru că viața însăși rămâne fond, un drum închis în „Cronicul vârstelor”

HENZE ȘI POETII

de GRETE TARTLER

Proteicul compozitor german Hans Werner Henze, n. 1926 la Gutersloh (Westfalia răsăriteană), dirijor, vizor, scenograf, scriitor, profesor și intendent muzical – autor, între altele, și al unui *König Midas*, fără a-l „concura” însă pe Enescu – operă aproape tot secolul al XX-lea cu sfășurarea sa „îmbelșugată, sălbatică” și eșuat de cultura austriacă prin toată cariera sa. arcat de trinitatea școlii vieneze (Schönberg, Berg, Webern), de gândirea unor Freud și Heidegger, Henze s-a inspirat și a folosit texte din Kafka, Trakl ori Ingeborg Bachmann. A lucrat mult la Salzburg și una din importanțele sale opere, *Die Bassariden*, a fost scrisă la reședința Festivalului salzburghez. Alte premiere: *Meduzei*, 1969, *Tânărul Lord*, 1978, *Orfeu*, 1986) le-a avut la Opera din Viena și la ORF.

Marea sa prietenie cu Ingeborg Bachmann (1926-1973) l-a îndreptat spre poezie: i-a scris muzica pentru *Greierii* (1955), a compus *Octurne* și *Arii* pe textul poemelor ei (*În*

furtuna trandafirilor și *Liberă trecere*, 1957). Au compus împreună o operă, *Prințul von Homburg*, 1958. În jurnalul pe care l-a alcătuit cu prilejul scrierii și montării baletului *Undine* (numit de Alfred Andersch „roman în miniatură”), Henze mărturisește că poeta l-a convins să își cultive și talentul literar. Asemenea jurnale au mai fost alcătuite în jurul celebrei sale lucrări *The English Cat* și la compunerea concertului pentru ghitară *An eine Aolsharfe* (1986). Tot datorită ideii poetei (alături de care s-a mutat la Castelgandolfo din 1961) a apărut, pe fondul unei parabole de Wilhelm Hauff (*Șeicul din Alexandria și sclavii săi*) opera *Tânărul lord* (premieră de mare succes, inclusiv din punct de vedere financiar – la Deutsche Oper, Berlin, 1965). Cântecul despre o insulă de Ingeborg Bachmann au stat apoi la baza Fanteziei pentru cor (1964). În eseu său despre muzică și cuvânt, poeta rostește ideea care îi leagă: „Cuvintele nu mai caută de mult purul acompaniament pe care l-ar putea formula muzica. Nu decorativul

mediu sonor, ci unire. Noua stare în care e jertfită independența pentru a obține o nouă putere de convingere cu ajutorul muzicii. Nici muzica nu mai caută în text doar pretextul, ci un limbaj forte, o valoare prin care și-l poate pune la încercare pe al ei”.

Un alt poet, deși englez, W.H. Auden (1907-1973), dar care a locuit o vreme în Austria (la Kirchstetten lângă St. Polten a contribuit alături de Chester Kallman, la scrierea operelor *Bassrizii* și *Elegie pentru tinerii îndrăgostiți* (1961), cu un subiect inspirat din Hugo von Hofmannsthal.

În anii '70, Henze se apropie cu mare pasiune de teatru, numindu-și chiar și lucrările camerale „teatru imaginar” (*Regele din Harlem*, 1971, inspirat de Garcia Lorca și *Miracolul trandafirului*, 1981, după romanul lui Jean Genet). *Simfonia a șaptea* o declară marcată de spiritul holderlinian, îndeosebi de poemul *Jumătatea vieții*. Versuri de Mörrike și din poezii englezi ai tuturor timpurilor guvernează concertele sale instrumentale (cel pentru harfă deja numit și concertul pentru violoncel, 1985).

Textul de la *El Cimarrón* (1970), „recital pentru patru muzicieni”, i-a fost compus de Hans Magnus Enzensberger subiect din Cuba prerevoluționară, prelucrare după Miguel Barnet). Subtilul e de luat ad litteram, fiindcă nu recită numai cântărețul, ci și flautistul, ghitaristul sau percuționistul. În 13 episoade se vorbește de existența sclavului Cimarrón și atmosfera e de frondă politică dar și meditație, amestec între activism și metafizică specific lui Enzensberger.

lumea literară

DE LA ARGHEZI LA EMINESCU

Festivalul Național de literatură Tudor Arghezi Ediția a XVI-a, 17-19 iunie 1996

Regulament

I. Premiul național pentru literatură „Tudor Arghezi”, în valoare de 1.300.000 lei, acordat de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Gorj nui mare scriitor român contemporan, pentru opera Omnia. Biblioteca Județeană Gorj va oferi, în semn de omagiu față de laureatul național, un volum de 100 pagini conținând lucrări inedite, studii și aprecieri critice asupra scriitorului premiat. Propunerile pentru premii vor fi făcute de Academia Română, uniuni și societăți de scriitori, reviste și fundații, personalități culturale, din țară și străinătate.

II. Concursul „Bilete de papagal” pentru volum în manuscris, deschis autorilor români debutanți, având vârsta maximă de 47 de ani, indiferent de genul literar în care se manifestă. Premiile concursului „Bilete de Papagal”:

– Marele Premiu, acordat de Inspectoratul pentru Cultură Gorj, în valoare 500.000 lei și publicarea volumului premiat.

– Două Premii Speciale în valoare fiecare de 250.000 lei acordate de Biblioteca Județeană Gorj și propunerea volumelor premiate spre publicare unor editori și sponsori.

III. Concursul „Cuvinte potrivite” pentru poezii tineri (sub 30 de ani), care se înscriu în concurs cu 10-15 poezii inedite. Premiile Concursului „Cuvinte Potrivite”:

– Premiul I în valoare de 300.000 lei, acordat

Gorj.

– Premiul II în valoare de 200.000 lei, acordat de Biblioteca Județeană Gorj.

– Premiul III în valoare de 100.000 lei, acordat de Casa Municipală de Cultură Târgu-Jiu.

IV. Simpozionul „Tudor Arghezi – Omul și Opera”, deschis exegeților care au ca obiect de studiu viața și opera lui Tudor Arghezi. În cadrul secțiunii, Inspectoratul pentru Cultură al Județului Gorj va acorda Premiul Special pentru exegeză argeziană, în valoare de 500.000 lei, unei cărți, editate sau în manuscris, consacrată lui Tudor Arghezi.

● **Festivalul – concurs național de poezie și interpretare critică a operei eminesciene „Porni Luceafărul...”, ediția a XIV-a, Botoșani, 12-15 iunie 1996**

Concursul își propune să stimuleze cunoașterea operei eminesciene și creația poetică a tinerilor, cât și să sprijine debutul editorial al unor poezii prin editarea unor volume de poezii.

Concursul se adresează celor care n-au debutat încă în volum și n-au împlinit vârsta de 39 de ani.

Lucrările vor fi expediate în următoarele condiții:

Poezie: – un volum de 35-40 de poezii în trei exemplare pentru secțiunea DEBUT ÎN VOLUM

– zece poezii în cinci exemplare, pentru celelalte premii:

Interpretare critică a operei eminesciene:

BIBLIOTECA NOASTRĂ

- **Eminescu** (Sălcuț Horvat), dicționar, ed. Gutinul, 5.700 lei.
- **Vesel pe fond nervos** (Ion Zimbru), versuri, ed. Noduri și semne, 3500 lei.
- **O viață trăită, o viață visată** (Romul Munteanu), jurnal, ed. Globus, preț neprecizat.
- **Iubire, sunt un obiect nezbucorât** (Florica Bud), proză, ed. Gutinul, 325 lei.
- **Alergând prin sine** (Florica Bud), proză, ed. Printek, preț neprecizat.
- **Arta de a conduce** (Mihai Butnariu), eseuri, ed. Radical, 3.500 lei.
- **Puscărișul** (Laurențiu Dumitrescu), proză, ed. Porto Franco, 3.900 lei.
- **Binemitorul** (Nicolae Prelipceanu), versuri, ed. Vitruviu, 4.900 lei.
- **Păianjenul** (Livia Dimulescu), proză, ed. Universal Cartfil, 4.000 lei.
- **Țara Românească între Bizanț și Occident** (Pavel Chihăia) ed. Institutul European, 5.916 lei.
- **Lame de ger** (Ana Stan Popescu), versuri, ed. Universal Cartfil, 2.750 lei.
- **Borne** (Victor Sterom), versuri, ed. Universal Cartfil, 2.000 lei.
- **Reinfen** (Gabriel Tănăsescu), versuri, ed. Europa, preț neprecizat.

mult 15 pagini.

Toate lucrările vor fi semnate cu un Motto. Într-un plic închis care va însoți lucrările, vor fi introduse toate datele concurentului inclusiv adresa, nr. de telefon. Același motto va figura și pe plicul închis. Lucrările vor fi trimise până pe data de 15 mai 1996 pe adresa: Centrul Creației Populare Botoșani, str. Unirii 16, cod 6800.

Festivitatea de premiere va avea loc în cadrul „Zilelor Eminescu”, în perioada 12-15 iunie 1996, la Botoșani și Vorona.

Bessie Head

Bessie Head TALES
OF TENDERNESS
AND POWER

Bessie Head s-a născut în 1937 în Africa de Sud, dar și-a trăit aproape jumătate din viață în Serowe, Botswana.

Datorită rugămintilor scrise, lăsate de mama sa își primește educația la școala misionarilor din Africa. În timpul studiilor acumulează serioase cunoștințe despre literatura engleză, în special, despre „poezii lacurilor” (Wordsworth, Coleridge, Southey) și Dickens, precum și o mare dragoste pentru cărți și pentru citit în general. „Restul l-am făcut singură mai târziu”, spunea în 1984 rezumând acea perioadă a vieții sale. După absolvire și obținerea unui „Natal Teachers Senior Certificate”, în 1955, predă câțiva ani în Durban, după care se mută la Cape Town și apoi în Johannesburg, unde lucrează ca jurnalistă.

Realizează o carte alcătuită din interviuri cu oameni de toate vârstele și ocupațiile, trăind în cea mai mare așezare din sudul Saharei. A rezultat colecția „Serowe: Satul vântului aducător de ploaie” (Serowe: Village of the Rain Wind), publicate în 1981. Anterior, în 1977, apăruse „Colecționarul de comori și alte povestiri din Botswana” (The Collector of Treasure and other Botswana Village Tales) despre care obișnuia să spună că sunt o trecere în revistă a interviurilor cu localnicii, luate pentru cartea despre Serowe.

Ultimul roman pe care avea să-l scrie, publicat în 1984, „O răscruce fermecată” (A Bewitched Crossroad) are clare legături cu cele precedente. Aici schițează istoria Africii văzută din punctul de vedere al negrului, nu al omului alb.

De-a lungul vieții a scris șase romane și douăzeci și cinci de scurte povestiri, între care „O problemă de putere” (A Question of Power) este considerată a fi cea mai bună. Modul în care a abordat problemele Africii contemporane și ale oamenilor, printre care trăia, nevoia de a sublinia decența și bunătatea celor simpli, i-au adus repede recunoașterea și aprecierea internațională.

Stilistic, „Să vă spun acum o poveste” („Let me tell a story now...”), scrisă în 1962, este una dintre cele mai caracteristice: Bessie Head observă, zâmbește, iartă sau

SĂ VĂ SPUN ACUM O POVESTE

Nu știu de ce e așa, dar primul lucru pe care îl va întreba o persoană căreia tocmai i-ai fost prezentat este: „Cu ce te ocupi?”. Nu vreau să spun că el sau ea o să te întrebe așa, direct. Te vor lua puțin pe ocolite, dar cu ușurință vor ajunge la subiect și ți-l vor smulge. Cum spuneam, nu știu cum oamenii îndrăznesc să pună o întrebare atât de personală, dar motivul pentru care eu o fac este că fiecare om pe care îl întâlnesc este un complet mister pentru mine. Trebuie să găsec o cale rapidă și ușoară de a așeza laolaltă bucățile care-l alcătuiesc, astfel încât să știu cum stau. Vreau să spun că nu-mi place să mă port prosteste și unii oameni îți creează brusc sentimentul că te porți prosteste. Mă refer cu precădere la un caz cu un avocat, pe care l-am cunoscut odată. M-am luptat aproape fără succes să-i explic o problemă delicată care necesita doar puțină înțelegere și simțire umană și nu am putut pricepe de ce el continua să-mi ceară tot felul de amănunte. Doar mai târziu mi-am dat seama că mintea lui funcționa în acest fel: „Hai s-o gândim din punct de vedere juridic”. Bietul om s-a identificat complet cu munca sa. Acesta este un gen foarte periculos, pentru că poate să-ți sfarme eul în bucăți și tu n-o să știi ce se întâmplă cu tine, mai

ales dacă dușmanii sunt prin preajmă și privesc teribila bătaie pe care o iei de la unul care cunoaște toate răspunsurile.

Într-un sens larg aș spune că tipul de caracter al unei persoane îi determină profesia care și-o alege, o femeie care nu-și găsește astâmpăr iritantă, se face dactilografă pentru că în meseria asta poate să taie frunze la câini toată ziua interesându-se de treburile altora. Genul de om fără inimă, autoritar, care consideră că fiecare primește ceea ce merită va lucra în domeniul social. Tipul solid, cu tendințe sadice, devine paznic de închisoare sau polițist. Dacă nu ești prea deștept, dar știi să tragi la jug te faci chelneriță, vânzătoare sau soră. Și așa mai departe.

Îmi pare rău, dar am vorbit cam mult pentru a ajunge la ceea ce de fapt voiam să spun. Când cineva îmi pune mie această întrebare: „Cu ce te ocupi?”, de obicei răspund: „O, sunt scriitoare”. Ceea ce e aproape o minciună, pentru că eu abia dacă am scris ceva, sau am încercat, dar știu, pu și simplu, că n-aș fi în stare să-mi câștig existența din scris. Oamenii care muncesc își câștigă existența. Eu n-o să fiu cu adevărat scriitoare până n-o să scot mulți bani din afacerea asta. Când ei spun: „A, asta interesant, și ce-ai scris?”, eu le răspund: „E bine... am două manuscrise nepublicate. Unu s-a pierdut la poștă. Celălalt s-a rătăcit printre hârtiile și balastul de pe masa editorului”. Nimeni nu mă crede, bineînțeles, și, destul de nostim, spuneam adevărul. Nu am avut curaj să mă apăr pentru că nu mi-ar fi făcut plăcere ca ei să citească ceea ce am scris. Era amestecătură de idei necoapte și extrem de monotone. Există întotdeauna un om de culoare aici, un african acolo, și un alb undeva prin apropiere. Întotdeauna același vechi tipar. Am încercat să fiu poetică, dar nici asta nu a ajutat. M-am plictisit de moarte și am presupus că îmi plictisesc și pe ceilalți, așa că n-am mai scos vorbă despre ceea ce scrisesem. Dacă ar fi să n-apuc într-o zi de scris, aș vrea să spun doar atât că oamenii sunt oameni și nu că acela e alb, și că acela e negru. Poate dacă aș fi o scriitoare destul de bună, aș putea scrie despre acela că e alb și acela e negru, dar aș face din ei oameni vii. Să determin pe tine, cititorule, să-i iubești nu pentru culoarea pielii lor, ci pentru că sunt importanți ca ființe umane.

De exemplu mi-ar place să scriu o poveste despre un om care e muncitor la căile ferate locuiește într-una din casele umede, gata să prăbușească din Districtul Șase. Într-un an, concediul său anual, a hotărât să se folosească de gratuitățile oferite de calea ferată și să meargă cu trenul, împreună cu soția sa

n. Toți vecinii știau despre asta, pentru că
it un cuplu cunoscut și sociabil, așa cum
ei mai mulți oameni în Districtul Șase.
ni nu prea are o viață personală în Districtul
Vecinii consideră de la sine înțeles că
e să știe totul despre tine și nu-i deranjează
ate ai. De fapt, dacă intri în belea, ei te vor
chiar dacă legea zice că ai procedat greșit.
rul om dubios în Districtul Șase este cel
nu-și arată fața și ține ușa încuiată. Noi
n vecini într-adevăr buni și simpatici, ne
săm unii de ceilalți, așa ca între vecini. Nu
i să nu ne ajutăm, pentru că suntem toți
peste grămadă. Ei bine, pentru a reveni la
te. Acest om și soția sa își aveau toți
ni înșirați pe drum când s-au dus să prindă
de Durban. Aveau bilet și rezervare, toate
ulă. Bagajele erau îngrămădite cu mâncare
u călătorie; friptură de pasăre, pește,
ișuri din belșug și ceva băutură. Soția, o
e uriașă, îndrăzneță, generoasă, guralivă,
tă și care nu-și făcea griji din te miri ce, s-a
prima în tren. Soțul a rămas pe peron cu
nii. Era cam posomorât și cu o expresie de
u și din asta“ întipărită pe față. Întotdeauna
expresia asta când nu era prea mulțumit de
Chiar la primul semnal de plecare, el a țipat
levărată teroare în glas: „Mamă, dă-te jos.
casă“. Și asta a fost tot. Nici nu a trebuit să

explice. Fiecare a înțeles. Să lași Cape Town și
să umbli hai-hui ca un prost într-un loc străin, ca
Durban, ar fi un act de cea mai josnică trădare.
Cape Town este casa lui. Aici s-a născut. Aici o
să moară. De altfel, nimeni nu l-ar înțelege în
Durban. El are un fel foarte special de a se
exprima. Al lui și numai al lui. El are un anume
chip care se reflectă cu ușurință pe chipurile
celor din jurul său. Toți acești oameni vorbesc
exact ca și el. Mănâncă exact aceeași mâncare.
Au exact același umor. De ce să meargă în
prostia aceea de loc numit Durban? Ce există
acolo pentru el? A pleca din Cape Town ar fi ca
o moarte. Ar fi distrugerea a tot ceea ce este el
ca om. Pur și simplu, el nu are acel snobism
care-l face pe turistul american să vină și să
caște gura de mirare la dansurile zuluse.

Ei, asta a fost. Mi-ar plăcea să scriu povestea
omului și a soției sale care nu au făcut niciodată
călătoria cu trenul, dar nu pot. Când mă gândesc
să aștern ceva pe hârtie intru în panică și
amuțesc. Poate pentru că urechea mi s-a obișnuit
prea mult cu vorbăria politică, cea care își face
capital din viețile oamenilor. Poate că doar am
coșmaruri. Oricât de multe mi-ar fi problemele,
sper să izbutesc să le pun curând în ordine,
pentru că trebuie să vă spun o poveste.

**Prezentare și traducere de
Cristina Stăncioiu**

gnacio Carrion (Spania)

MĂ ÎNTORC TÂRZIU

Nevastă-mea a început să îmbătrâ-
nească. N-o mai interesează decât țoa-
tele și câinele, se gândi. Mă plicti-
e mai ceva decât un pom de Crăciun. Ah,
uie să comandăm unul. Se vând imediat.
ă și se ivi Piotr, servitorul polonez, cu
orma-i albă. Deși trecuse mai bine de un an
când plecase de la el din țară, nu-și pierduse
î înfățișarea greoaie de miner.

– Dacă telefonează doamna, spune-i să nu
aștepte diseară. Mă întorc târziu. Și
nște-i de brad.

Polonezul îi deschise ușa de la intrare. Apoi
eschise ușa mașinii. Iar apoi o luă la fugă
tru a-i deschide poarta de fier forjat, din
otul căreia îi făcu semn că putea ieși fiindcă
recea nici o mașină. Flutură mâna în chip de
ias-bun.

A început să îmbătrânească. N-o mai
resează decât țoalele, câinele și polonezii, îi
u iar prin cap, pe când se pierdea în vârtoarea
icului. Nu era absurd ce se întâmplase cu
onezii?

Într-o zi ea îi spuse că polonezii sunt mai
ni ca filipinezii.

– Sunt mai serioși. Sunt catolici.

– Ah, da? Păi concediază-i pe filipinezi și
i polonezi – îi răspuse el.

Polonezii se prezentară ca și cum ar fi din
nilia lui Wojtyła. Ea, cu ciorapi fini, iar el, cu
vată neagră. O pereche tânără, crescută în
ritul disciplinei de fier catolico-comuniste.
pirau încredere.

Îi concedie pe filipinezi. Plecară
iorcăindu-se într-un taxi.

– Unde să ne ducem, doamnă? – repetau.

pușcă, organele lor genitale ofilite odihnindu-se
pe scaune.

– Sunt comode scaunele astea, nu? – o
întrebă pe Sonia.

– Nu știu. Ca toate celelalte – zise ea cu o
grimasă plictisită.

Se uitară pe meniu. Fiecare comandă diferit.
Nu coinciseră nici măcar în sortul de pâine. El
alese de secară. Ea, obișnuită. Erau amândoi
serioși.

– Te-ai certat cu nevasta? – îl întrebă Sonia.

– Cu nevastă-mea? Nu, nu. Mă gândeam la
Maxwell, milionarul care a căzut după iaht acum
un an și s-a înecat.

– Ce mai subiect de conversație! – îi reproșă
ea.

– S-au descoperit acum dovezi că s-a sinucis.
S-a aruncat în largul mării, dar s-a răzgândit
imediat și când a vrut să suie pe iaht n-a mai
putut. Era foarte gras.

– Tu nu ești gras. Nu-ți fă griji – zise Sonia –.
Sau ai chef să te sinucizi?

– Am chef de tine, frumoaso – îi spuse,
mangându-i piciorul –, dar de fapt nu se gândea
la Maxwell ci la proasta de nevastă-sa.

– Mi-ai mai spus-o. Ce-a făcut acum?

– Ce-a făcut? Nimic. A descoperit că
polonezii pe care-i avem în casă nu sunt
căsătoriți. Sunt frați. Și a aflat asta după mai
bine de un an de când i-a pus să doarmă în
același pat.

– Drace! Chiar că e proastă! – exclamă
Sonia.

– Și să nu crezi c-a descoperit-o ea. A aflat
fiindcă poloneza i-a mărturisit-o. I-a spus că nu
mai suportă. Că adevăratul ei bărbat e în Polonia
și vrea să vină și el. Iar fratele vrea să se întoarcă
în țară.

– Și n-ai observat nimic ciudat în tot timpul
ăsta? Nu pricep de ce s-au ascuns atâta vreme –
comentă Sonia.

– Ei, deșteaptă mai ești și tu! Cine le-ar fi dat
de lucru fiind frați? Se angajează doar perechi
căsătorite. E de la sine înțeles.

– Bieții oameni! Îmi pare rău pentru ei – zise
Sonia –, îmi fac milă.

– Milă? Mie nu-mi fac nici o milă – replică
el, furios –, sunt șmecheri și mincinoși. I-am
iertat fiindcă muncesc mai mult decât filipinezii
și marocanii. Se spetesc, n-așteaptă să le pice din
cer.

Comandase suflă. Sonia se ridică să dea un
telefon. O văzu îndepărtându-se, ispititoare,
printre mese. Ar putea să-i fie fiică. Se gândi.
Trebuie să fie grozavă la pat. Și începu să și-o
imagineze în o mie de feluri.

Trecuseră mai mult de douăzeci de minute.
Sufleul aștepta pe masă. Sonia nu apărea. El
începu să se agite. Privi pe ascuns la ceas.
Chemă chelnerul. Îl puse să se ducă până la
telefon și să-i spună domnișoarei că se răcea
sufleul. N-a văzut-o, îi spuse când s-a întors.
Atunci îl chemă pe **maitre**, iar acesta se duse la
recepție să afle ce s-a întâmplat. Au văzut o
domnișoară singură ieșind din hotel? Da.
Domnișoara era foarte grăbită. Comandase un
taxi. Plecase.

Plăti consumația cu un calm aparent. Lăsă
bacșișul cuvenit. Îi aduseră mașina în fața porții.
Demară și aprinse radioul. Îl stinse imediat.
Colindul acela german îi făcea rău. I se păru că
lumea îl privea cu ură la fiecare semafor.
Acceleră cât putu pe Castellana, cu toate că
n-avea nici un chef să se întoarcă acasă. Acolo îl
așteptă nevasta, cu o mutră acră. Și mai era și
câinele care pesemne urina la picioarele
popului de Crăciun.

**În românește de
Tudora Șandru Olteanu**

MAYA ANGELOU: POEZIA DURERII, A DRAGOSTEI ȘI ACTIVISMULUI AFRO-AMERICAN

Citind poeziile lui Maya Angelou „*Veți auzi pe femeia cu ținuta regală, pe fata isteată a străzii, veți auzi despre prețul plătit de femeia neagră pentru a răzbate în viață și veți auzi despre generozitatea ei. Neagră, amară, frumoasă, ea vorbește despre supraviețuirea noastră*“, cum sună citatul din James Baldwin, redat pe coperta volumului **The Complete Collected Poems**, 1994, dedicat prolificii poete americane. Prezență activă în viața culturală și politică americană, Maya Angelou s-a impus printr-o creație sinceră, neînhibată, dedicată idealurilor umane, depășind frontierele proprii rase. Stilul versului ei, de la suav, catifelat, înduioșător, până la strigătul de luptă, tunător, înfricoșător, durabil, pătrunde în conștiința cititorului ori a celui ce o ascultă. Cu o voce ce o avantajează prin profunzimea și intensitatea muzicalității ei, poetesa fascinează auditoriile, sălile de clasă, mulțimile de la rally-uri, telespectatorii. Popularitatea lui Maya Angelou, – care în prezent deține o catedră la Wake Forest University, în Winston-Salem, North Carolina – , se datorează și neobositei ei participări la evenimente și activități sociale, ceea ce i-a adus numeroase premii și onoruri. După ce în anii '60 – la cererea lui Martin Luther King Jr. – a activat ca coordonatoare în cadrul Conferinței Liderilor Creștini din Sud, ea a fost numită de președintele Carter în Comisia Națională pentru sărbătorirea anului internațional al femeii, apoi de președintele Ford în Comitetul consultativ pentru Bicentenarul Revoluției Americane. Este membră în Comitetul director al Institutului American de Film și este una din puținele femei membre ale **Directors' Guild (Asociația regizorilor)**, recunoscându-i-se astfel contribuția în regia de teatru și filme, creația de scenarii și interpretările în producțiile cinematografice.

Titlurile poeziei Mayei Angelou – un prim contact cu creația sa – , sugestive în ele însele, sunt preluate și amplificate în versuri cizelate cu multă măiestrie. Maya Angelou mănuieste verbul la fel de bine în versul alb ca și în cel rimat. Vocabularul, extrem de bogat și nuanțat, este folosit fără pic de reținere și fără urmă de stângăcie. Folosirea jargonului specific negrilor, ori a variantelor lexicale caracteristice sudului Statelor Unite, nu aduce vreo notă discordantă în muzicalitatea de ansamblu a poeziilor sale ori în registrul creației sale poetice de la intensul sensibilităților umane, de la chinurile dragostei, până la angajarea politică și socială pentru asigurarea respectării egalității și drepturilor omului.

Astfel, poemul **And Still I Rise (Și totuși mă înalț)**, superb recitat de poetă și reluat obsesiv de canalele de televiziune, îndeamnă pe tinerii negri să nu se dea bătuți, căci din „*trăznăi*“ din „*aroganță*“, din „*sexism*“ se vor înălța precum „*praful*“, precum „*speranțele*“, precum „*aerul*“. Maya Angelou cere vieții „*să nu m-atingi așa, ușor*“, indiciu că este pregătită să înfrunte orice greutate. **I Shall Not Be Moved (Nimic nu mă va clinti)** indică fermitate în poziție – nimic nu o va abate de la propriile ei convingeri și acțiuni.

de GABRIEL PLEȘEA

Ea nu va fi **No Loser, No Weeper** – nici una care pierde, nici una care plânge. Șansele pentru nereușită, handicapurile cu care pornește la drum sunt abordate frontal. În **The Calling of Names (Insulta)** poeta inventariază imprecățiile la adresa negrilor. Nuanțele ce definesc condiția acestora de-a lungul timpului pot fi greu sesizate în altă limbă, însă în America ele au o conotație bine stabilită. Unele apelativi nu mai sunt „la modă“, altele au căpătat un sens mai încărcat, mai injurios. „*Nigger*“, „*Colored Man*“, „*Negro*“, „*Black*“ – cu posibilele traduceri românești **negru, de culoare etc** – au fost folosite în diferitele perioade istorice cu o anumită încărcătură afectivă. Azi toate sunt injurioase, întrucât termenul acceptat este „*afro-american*“. Există însă la Maya Angelou, așa cum exista și la James Baldwin și la alte personalități din rândul negrilor ce și-au depășit propriile complexe, o ușoară autoironie la adresa propriilor lor condiții, dublată de o ironie incisivă la adresa acelorla dintre negri care se simt insultați dacă nu sunt numiți cu apelațiunea adecvată. Maya Angelou poartă încă acea mândrie de a fi parte din rasa neagră și în versurile sale, **Black is Beautiful**, lozincă militantă din anii '60, își găsește un ecou reinterpretat. În poezia **When I Think About Myself (Când mă gândesc la mine)** „*mă prăpădesc de râs/ căci viața mi-a fost o mare glumă/ dar sunt prea mândră să m-aplec/ și prea săracă să mă prăbușesc*“.

Mândria afro-americanilor, conștiința în zilele acestea la bogatul tezaur al civilizației de dincolo de ocean, fiind moștenitori și continuatori ai tradițiilor africane, este mult mai susceptibilă la discriminarea care i-a adus în starea de inferioritate rasială.

Târfa cu picioarele-i desfăcute, de pe țărnul de est, atrăgându-i pe europeni să vină, să intre în ea, în timp ce mie îmi dă doar găinaț de porumbel.

Mie, care am dat la lopată cărbunii ce au pus în mișcare vaporul care m-a adus aici.

Vina ei – și a celor din rasa ei – e de „*a fi zăcut în lanșurile sclaviei prea mult*“, de „*a fi atârnat de câte un pom*“ și acum, când drepturile negrilor sunt recunoscute și nedreptatea la adresa lor este legal interzisă, cei ce-au fost îndelung asupriți ar trebui să se simtă în siguranță. Maya Angelou este, însă, precaută. În **On Working White Liberal (Liberalii albi)** poeta stabilește criteriile de apreciere a încrederii față de albi, oricât de liberali ar fi ei:

Nu cer, nici Legiunii Străine și nici altcuiva să-mi cucerească libertatea mea.

Drumul acesta stâncos nu este pavat și pentru mine.

Așa încât o să cred în ajutorul liberalilor Când o să văd pe-un alb încărcând carabina unui negru.

Iar celor care sunt încântați de noile „*cuceriri*“, de drepturile asigurate și care se cred integrați, le cere să se trezească din extazul vreunui spectacol de modă îndemânându-i să se uite „*la genunchii tăi/ și să vezi ce au în frecând podelele cucoanei Ann*“.

Într-un alt ciclu, **Oh Pray My Wings Are Gonna Fit Me Well**, poeta invită cititorul să se roage pentru ea, ca „*aripile să-i vină cât mabine*“. Libertatea e mai presus de orice și uneori, dorința de a nu se lăsa legat duce la acea instabilitate în relațiile familiale ale negrilor. În **Pickin' Em Up, and Layin' Em Down (Lăgălesc, le părăsesc)**, grațios, poeta pune rezistența la mariaj pe seama călătoriei eterne frumosului:

N-am vorbe să descriu ce simt când văd o fată drăguță,

Dar dacă stau cu ea, aș putea să pierd o alta, mult mai frumoasă, în altă parte

În **Passing Time (Trecerea timpului)** diferența dintre albi și negri este redată poetic în termeni cosmici:

Pielea ta e precum zorii Iar a mea a amurg aduce.

Una redă începutul unui sfârșit necruțător, Cealaltă, sfârșitul unui început inevitabil.

Ciclu **And Still I Rise (Și totuși, mă înalț)** intitulat după poezia amintită mai sus: înmănunchează observații asupra vieții negrilor. Nimic nu e redimensionat, nimic nu este cruțat. Violența din familiile negrilor este condamnată. În **A Kind of Love, Some Say (Zic unii că-i di dragoste)**:

Pleoapele umflate dor și Ochiu triști strigă după dragostea pierdută.

Dar dragostea adevărată este apreciată. Ea dă femeii putere, o impune acolo unde îi es locul. În **Where We Belong (Acolo unde ne locul)**:

Și-apoi ai apărut în viața mea Ca zorii de mult promiși Luminându-mi zilele cu raze din privirea-ți. Puternică precum acum nu m-am simțit nicicând: Și-acum mă află acolo unde merit.

Iar, în **Just for a Time (Măcar o dată)**, cărei își găsește perechea, poeta recunoaște: Erai imaginea a TOT

Ce mă făcea să cânt.

În **Phenomenal Woman (Femeie cum al nu-i)** bucuria de a-ți fi găsit locul meritat es etalată cu mai multă convingere: Nu-i fiindcă sunt isteată, ori făcută să f

anecdotin –

Dar e-n cuprinsul brațelor
și-n mărimea soldurilor
și în cuta buzelor.

E în focul din priviri
și în strălucirea dinților.

E în curbura spatelui
și-n soarele din zâmbet
și în grația cu care mă port.

Acum înțelegi
de ce capul nu-mi plec
și nici nu țin și nici nu sar în sus.

Iar când mă vezi pășind
Ar trebui să fii mândru
Căci sunt fenomenală!
Femeia fenomenală:

Chiar asta sunt!

În **One More Round (Înc-un rând)**, poeta nu
ntestă că trebuie să muncască, dar că și în
uncă trebuie să fie o măsură:

Sub soare nu-i răsplăta mai dulce
Decât odihna după o treabă bine făcută.
M-am născut să muncesc până am să
mor,
Dar nu m-am născut să fiu și sclavă

Și de e să vă spun eu crezul meu:
M-oi fi născut eu să muncesc
Dar nu sunt, nicidecum, catâr.

Cei care nu s-au dat bătuți, care s-au „înălțat
tuși”, aceștia au fost răsplătiți și exemple,
modelele pentru tinerii negri nu sunt puține.
Poezia **Ain't That Bad (Nu-i chiar așa de rău)**
poate fi numită o strigare a catalogului pentru cei
în clasa „premișilor”: Steve Wonder, Leontyne
rice, Jesse Jackson, Alvin Ailey, Barbara
Jordan, Pearlre Bailey, Arthur Ashe, Mohamed
Ali, André Watts, Andrew Young. **Life Doesn't
righten Me (Viața nu mă înspăimântă)**
eclară poeta, îndemnând și pe alții să-i ia
exemplu. Căci ce-i acolo atât de înfricoșător?
Doar umbre, zgomote, oameni răi, fantome, lei,
ragoni, pantere, străini în întuneric.

Mai dureroasă este imaginea păsării din
olivie, **Caged Bird:**

O pasăre în libertate saltă
pe coama vântului
și zboară lin

Dar pasărea ce pășește în strâmă-ti
cușcă
arareori vede dincolo
de barele mâniei.
Aripile-i sunt retezate
iar picioarele-i legate
încât deschide pliscul doar să cânte

Cântă
cu un tremur înfricoșat
de lucruri ce nu știe
tânjind doar după ce-i pică.
Dar cântul ei e auzit
departe, până hăt, în dealuri
fiindcă pasărea din cușcă
cântă despre libertate.

Nimic nu-i mai scumpă decât libertatea, dar
aceasta nu poate fi câștigată decât dacă există
calitate:

Egalitate! și atunci voi fi liberă.

Pentru finalul vieții Maya Angelou îi cere
teotului să nu-i facă promisiuni deșarte, căci
acestea nu-i vor folosi la nimic. În poezia
**reacher Don't Send Me (Părinte, nu mă
imite...)**

Părinte, când mor,
nu mă trimite
în vreun ghetto mai mare
acolo-n ceruri,
unde șoarecii mănâncă pisicile

Părinte, rogu-te,
nu îmi promite
străzi pavate cu aur
și lapte cât să fie.

Eu, lapte n-am băut
de când eram de patru ani
și-odată moartă,
aurul la ce să-mi trebuiască?

Cât despre purul paradis
aș spune că-i acela
în care familiile sunt iubitoare
și străinii prietenoși,
unde muzica e jazzul
și anotimpul a'ncremenit în toamnă.
Paradisul acesta să-mi promiți
sau, dacă nu, nu voi nimic.

Prestanța Mayei Angelou ca poetă, proza-
toare, dramaturgă, compozitoare, interpretă, și
prestigiul de care se bucură deopotrivă în rândul
comunității afro-americane și al liberalilor
americani au contribuit la invitarea poetei la
ceremonia de inaugurare, în ianuarie 1993, a
președintelui Clinton, ocazie cu care, în văzul și
auzul întregii națiuni, și-a citit poemul inaugural
**On the Pulse of Morning (Simțind pulsul
dimineții)**. „**Stânca**”, „**Râul**” și „**Pomul**” – trei
componente ale naturii, simboluri ale
pământului, apei și rodului lor, martore ale
nașterii și morții civilizațiilor – cheamă
viețuitoarele înapoi la viață. „**Stânca**” le invită
să stea pe „**spinarea ei**” de unde acestea își pot
vedea destinul, atrăgându-le însă atenția că nu
oferă adăpost ori loc de ascunziș celor care,
„**creați doar o treaptă sub îngeri**”, se înarmează
pentru omor. „**Râul**” îi cheamă, și el, pe cei care,
în goana după profit, i-au pângărit sânul cu
poluție, deșeuri și gunoaie. Îi invită să se
odihnească la malul lui „**numai dacă renunță să
învețe cum să facă război**” și acolo le va cânta
îmnurile ce le cânta când era una cu „**Stânca**” și

„**Pomul**”. Printre pământeni, de asemenea,
există dorința de a răspunde chemării „**Pietrei**” și
a „**Râului**”, Cu toții, laolaltă: asiatici, hispanici,
evrei, americani de baștină, catolici, musulmani,
francezi, greci, irlandezi, rabinul, preotul, șeful,
homosexualul, virtuosul, învățătorul. Cu toții
ascultă la vorbele „**Pomului**”. Preluând
chemările „**Pietrei**” și „**Râului**” și „**Pomului**”,
poeta își îndeamnă compatrioții, uniți în
momentele solemne ale inaugurării
prezidențiale:

Înălțați-vă frunțile, căci nevoie-arzătoare aveți
de-acești zori ce se rovarsă peste voi.
Istoria, cu toate plăgile ei dureroase,
nu poate fi desfăcută, dar dacă-i-nfruntată
pieptis,
cu curaj, ea nu va mai fi repetată.

Finalul poeziei, într-o chemare adresată
întregii Americi, dar care transcende hotarele ei,
ajungând la toate națiunile care au nevoie de o
redeșteptare:

Iată, simțând pulsul acestei zile în zori,
Cu fruntea sus, veți putea să priviți
În ochii surorilor voastre
Și în ochii fraților voștri
Și la țara voastră.
Și veți spune simplu,
Cât se poate de simplu
Și cu speranță:
Bună dimineața!

Cum nația noastră românească se pregătește
anul acesta pentru alegerile generale și
prezidențiale, să ne îngăduim să credem că
spiritul acestor versuri va motiva și la noi
speranța rostirii unui simplu „**Bună
dimineața!**”.

O RELATARE ROMANTICĂ A LUI VAN GOGH

Un geamantan uitat într-un pod din orașul olandez Dordrecht, la sud de Rotterdam, a păstrat timp de aproape un secol o relatare romantică a lui Vincent Van Gogh (1853-1890), singura lucrare de ficțiune a pictorului, ce se cunoaște până azi. Scrisă la douăzeci și doi de ani, într-un carnet, această povestire inedită e în legătură cu una dintre cele mai mari – cea mai mare, pentru unii biografi – deziluzii amoroase ale lui Van Gogh, din perioada tinereții, pe când se afla la Londra. Carnetul care, după sinuciderea artistului, a trecut în proprietatea uneia din surorile lui, a fost achiziționat de Muzeul Van Gogh din Amsterdam. Descoperirea acestei povestiri a zguduit pe numeroșii cercetători ai zbulciunitei vieți a marelui pictor.

Străinul revenit acasă

«Acum vreo douăzeci și cinci de ani, un bărbat din Granville pleacă în Anglia. După moartea tatălui, frații se sfătuiesc cu privire la moștenire și încercară să-i răpească partea ce i se cuvenea lui. Obosit și plictisit de atâtea certuri, el lasă fraților partea ce îi revenea și plecă, fără nici un ban în buzunar, la Londra, unde obținut un post la o școală, ca profesor de limba franceză. Avea treizeci de ani când se căsătorii cu o englezoaică, cu mult mai tânără ca el.

Avură un copil, o fetiță. După șapte sau opt ani de căsătorie, boala lui de piept i se înrăutăți. Unul dintre prietenii lui, văzându-l grav bolnav, îl întrebă dacă are vreo dorință, ultimă, la care el îi răspunse că ar vrea ca, înainte de a muri, să se întoarcă să revadă țara din care plecase.

Prietenul îi plăti costul călătoriei. Astfel, bolnav, plecă împreună cu soția și fetița spre Granville.

Acolo închirie o locuință, proprietatea unor

oameni sărmani ce trăiau aproape de mare.

Pe înserate, oamenii locului îl duseră la malul mării să privească apusul de soare. Într-o după-amiază, oamenii aceia, văzând că i se apropie sfârșitul, o avertizară pe soția lui că este timpul să cheme preotul pentru a-l împărtăși.

Nevasta, care era protestantă, se împotrivi, la care bolnavul spuse doar: „Să se facă așa cum doriți voi”. Sosi preotul și bolnavul se spovedi în fața tuturor persoanelor aflate în casă. Toți cei prezenți, auzindu-l începură să plângă, când aflară cât de dreptă și de curată îi fusese viața. Apoi dori să rămână singur cu soția și, îmbrățișându-o, îi spuse: „Te-am iubit”. În clipa aceea muri...

El iubea Franța, în special Bretania, și Natura, în care îl vedea pe Dumnezeu. Aceasta este rațiunea pentru care v-am povestit viața acestui „străin revenit acasă”, care, fără îndoială, ajunsese să fie unul din adevărații ei cetățeni.»

**Prezentare și traducere:
Ezra Alhasid**

mircea ciobanu

(13 mai 1940 – 23 aprilie 1996)

Poezie:

- **Imnuri pentru nesomnul cuvintelor** (1966)
- **Patimile** (1968)
- **Etica** (1971)
- **Cele ce sunt** (1974)
- **Versuri** (1982)
- **Vântul Ahab** (1984)
- **Viața lumii** (1989)
- **Poeme** (1995)

Proză:

- **Martorii** (1968)
- **Tăietorul de lemne** (1974)
- **Cartea fiilor** (1970)
- **Istории (I-IV, 1977-1986)**

Eseu:

- **Epistole** (1969)
- **Armura lui Thomas și alte epistole** (1971)

- **Convorbiri cu Regele Mihai** (4 volume, după 1990)

